

Diverzita autotrofních protist

Po stopách evoluce primárních producentů

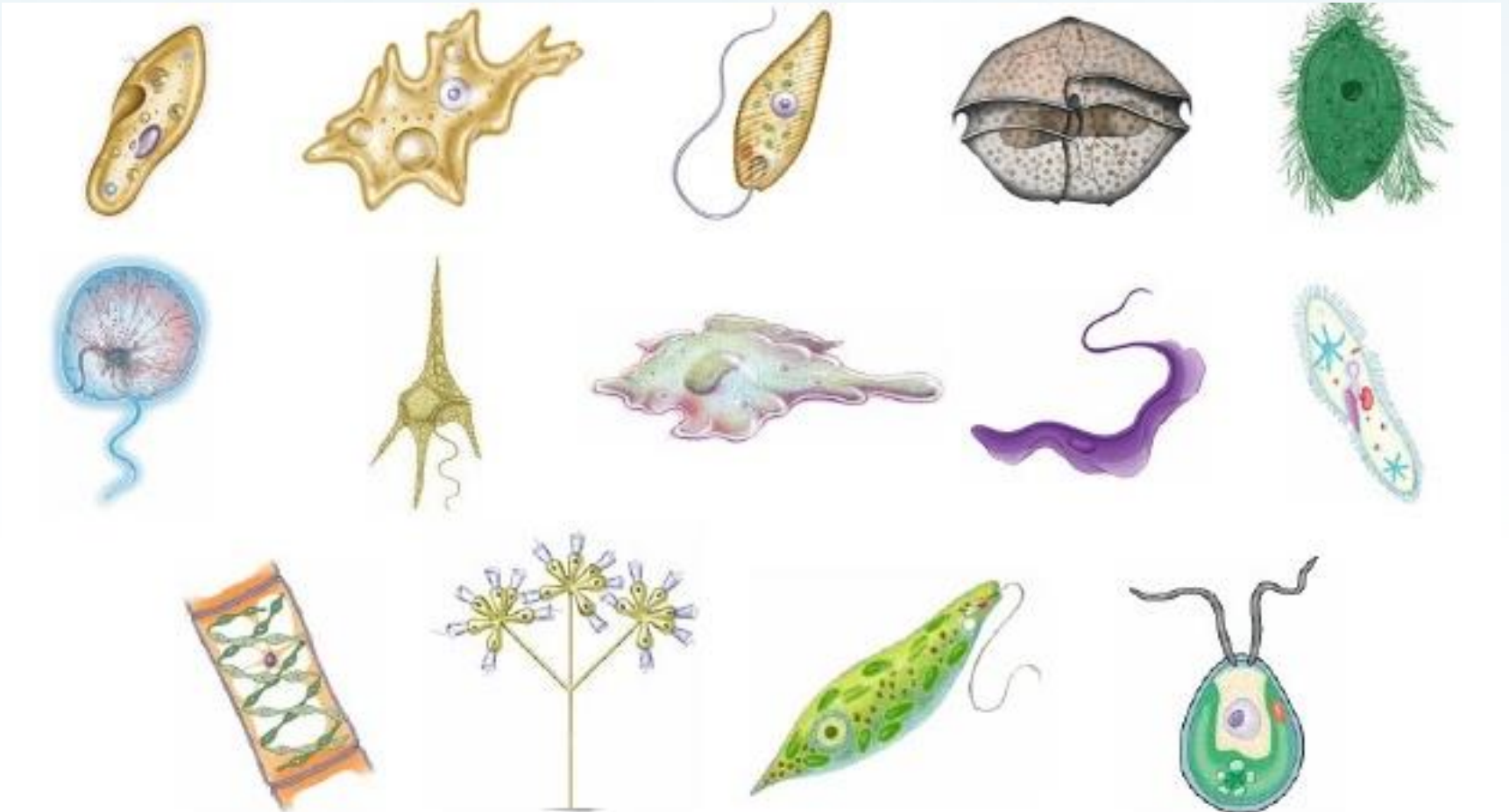

Pavel Škaloud
katedra botaniky PŘF UK

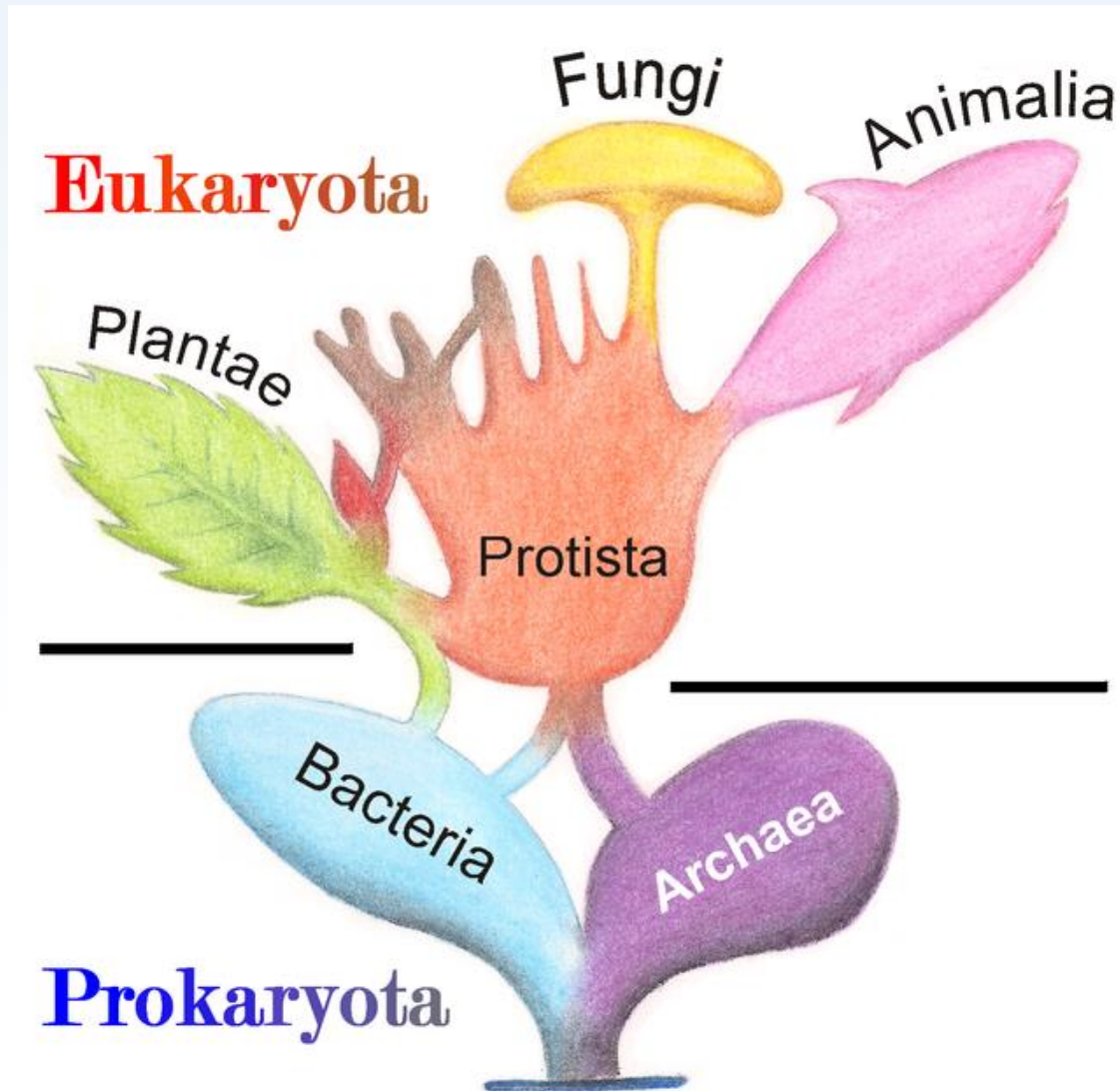
Protista

- Eukaryotické organismy s jednoduchou organizací stélky
- Dlouhá evoluční historie

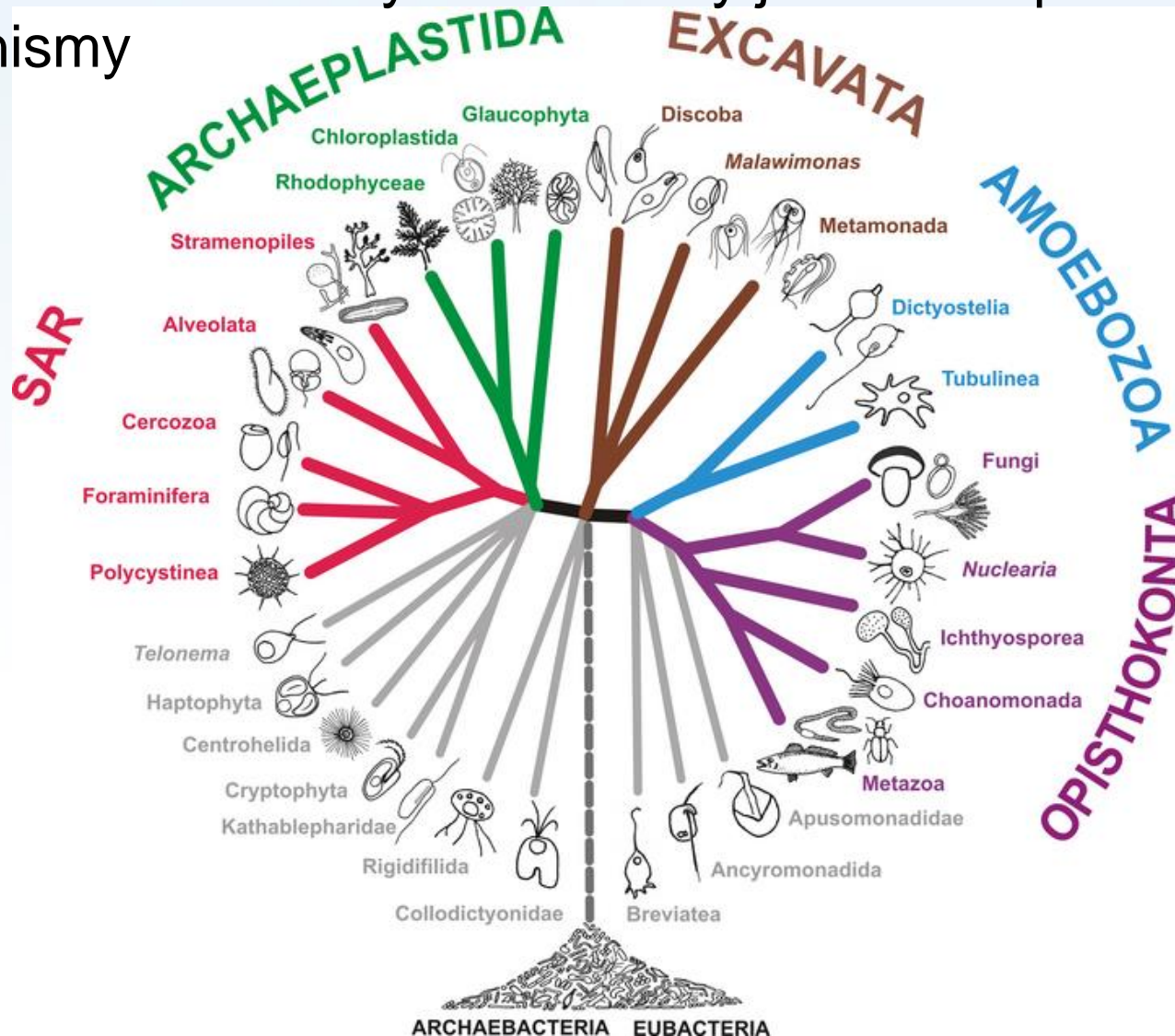
Protista

- Historicky byly tyto organismy řazeny do říše Protista (systém 6 říší)

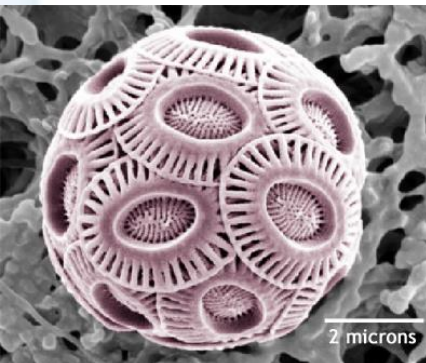
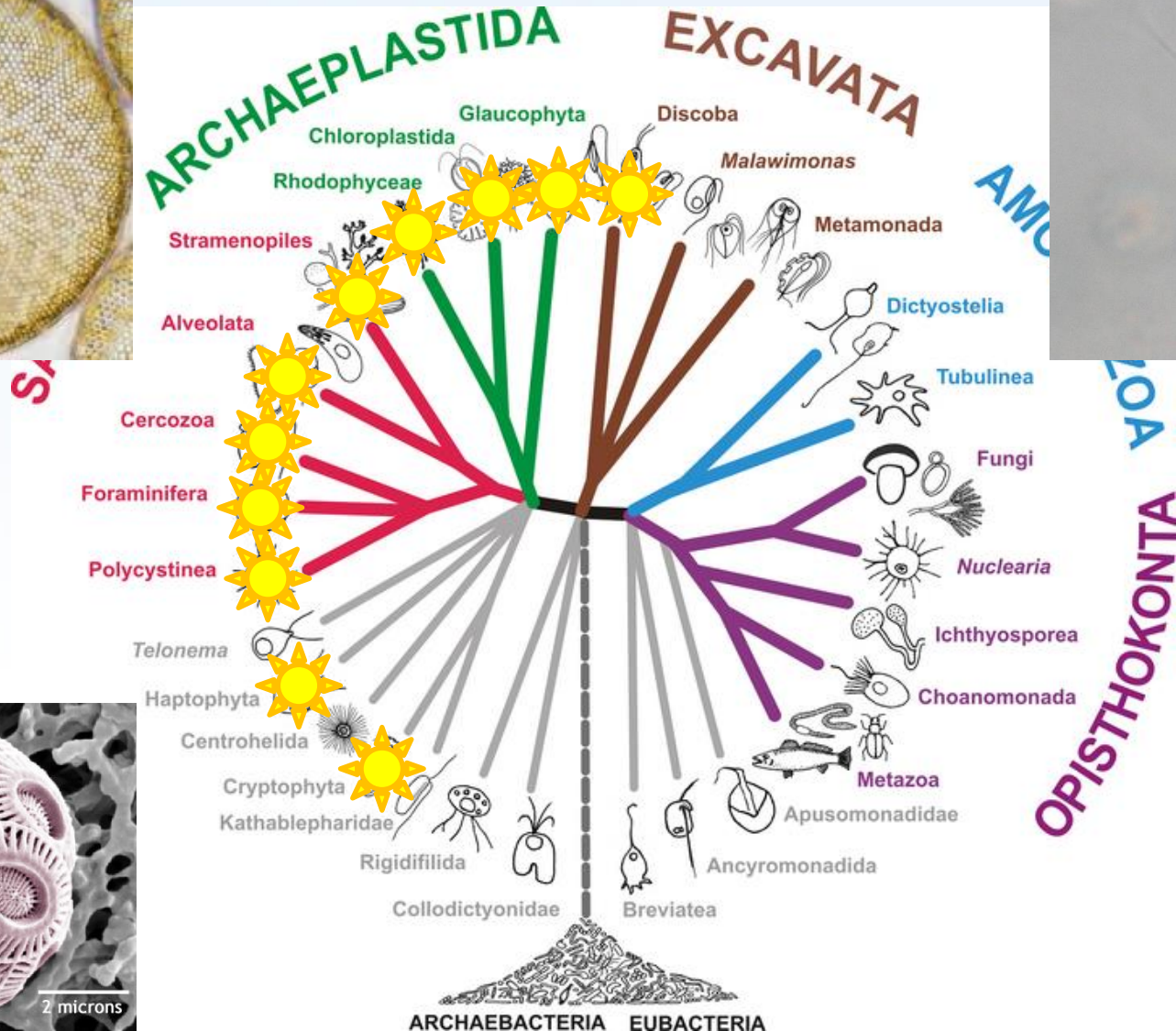
Protista

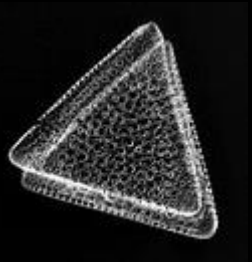
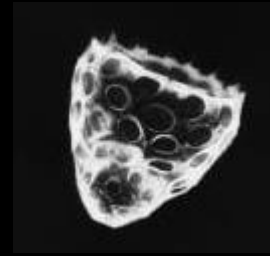
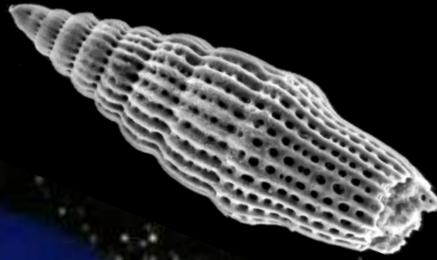
- Současný systém 5 říší
- Drtivá většina eukaryotní diverzity je tvořena protistními organismy

Protista

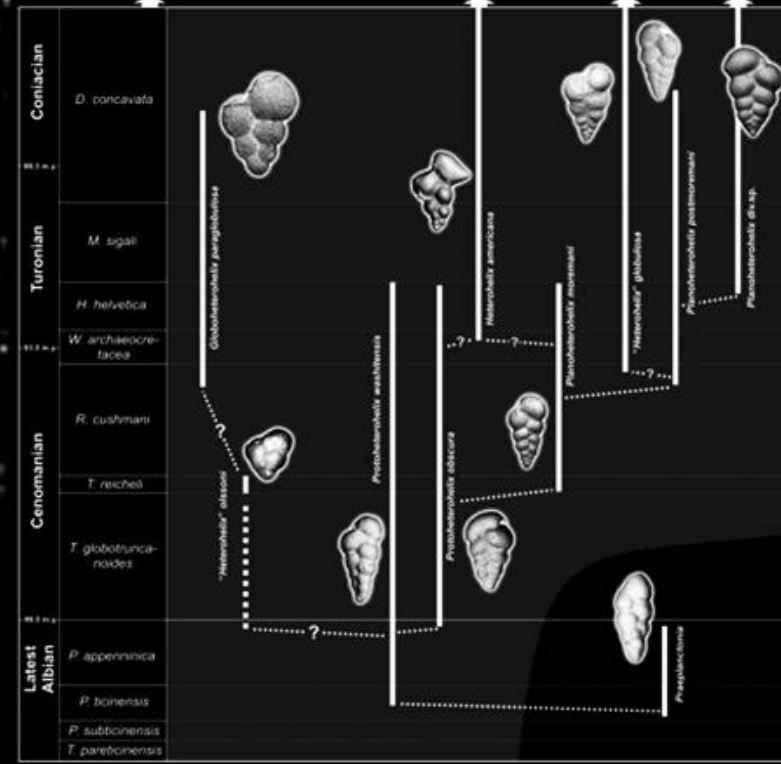
- Protista jako nejdůležitější primární producenti

Stages Biozonation

Phylogenetic relationships

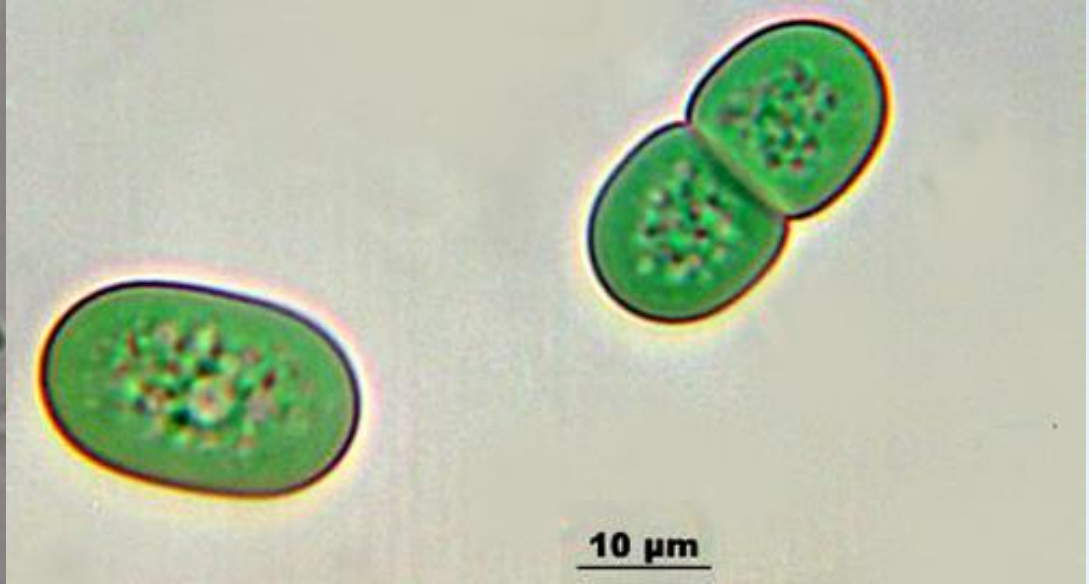
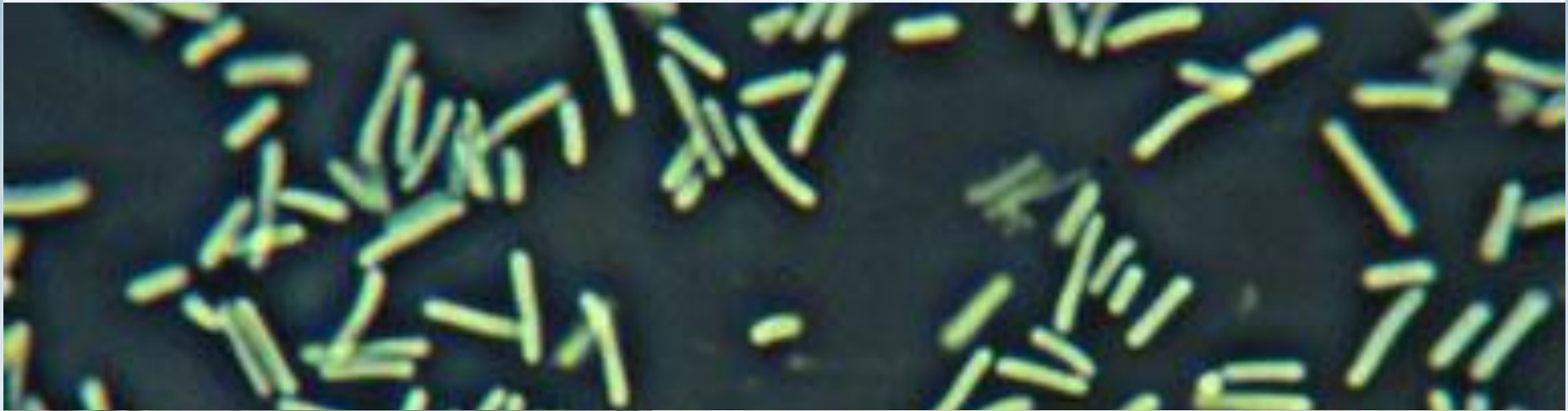

oxidované horniny = archean (3,8 mld)

Fotosyntéza

- sinice *Synechococcus*
 - produkce kyslíku

stromatolity

Subtidal stromatolites in the southern Exumas, Bahamas Islands. This bioherm is made up of "club-shaped" stromatolites in 6 m of water. Maximum measured height was 2 m.

SEPM

Shark Bay, Australie

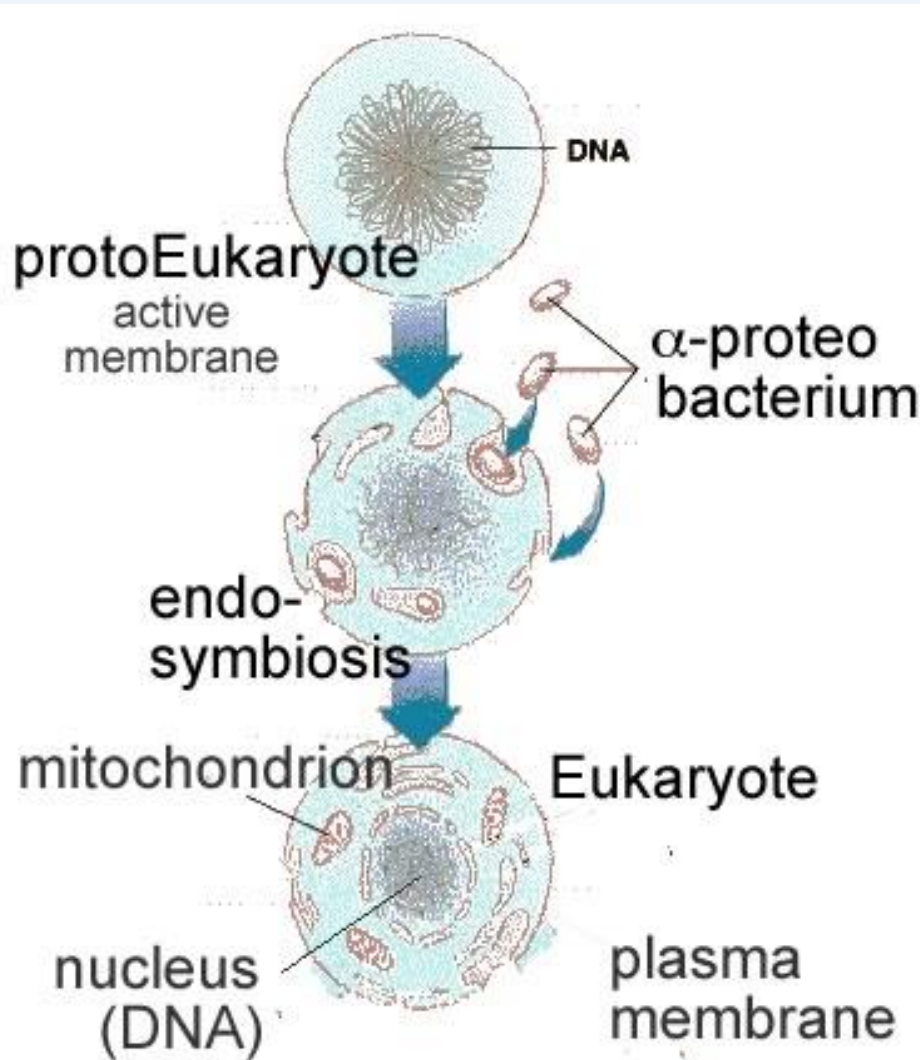
Sinice

- kyslíková katastrofa (great oxidation event) – 2,3 mld
 - náhlé zvýšení kyslíku v atmosféře
 - nutnost organismů přizpůsobit se toxickému kyslíku: velká diverzifikace heterotrofních prokaryot (schovat se či mutovat)
 - mitochondriální endosymbióza
 - oxidace veškerého Fe(II) na Fe(III)?

Vznik mitochondrie

- jediná endosymbiotická událost
- nejbližší žijící příbuzní mitochondrií: α -proteobakterie

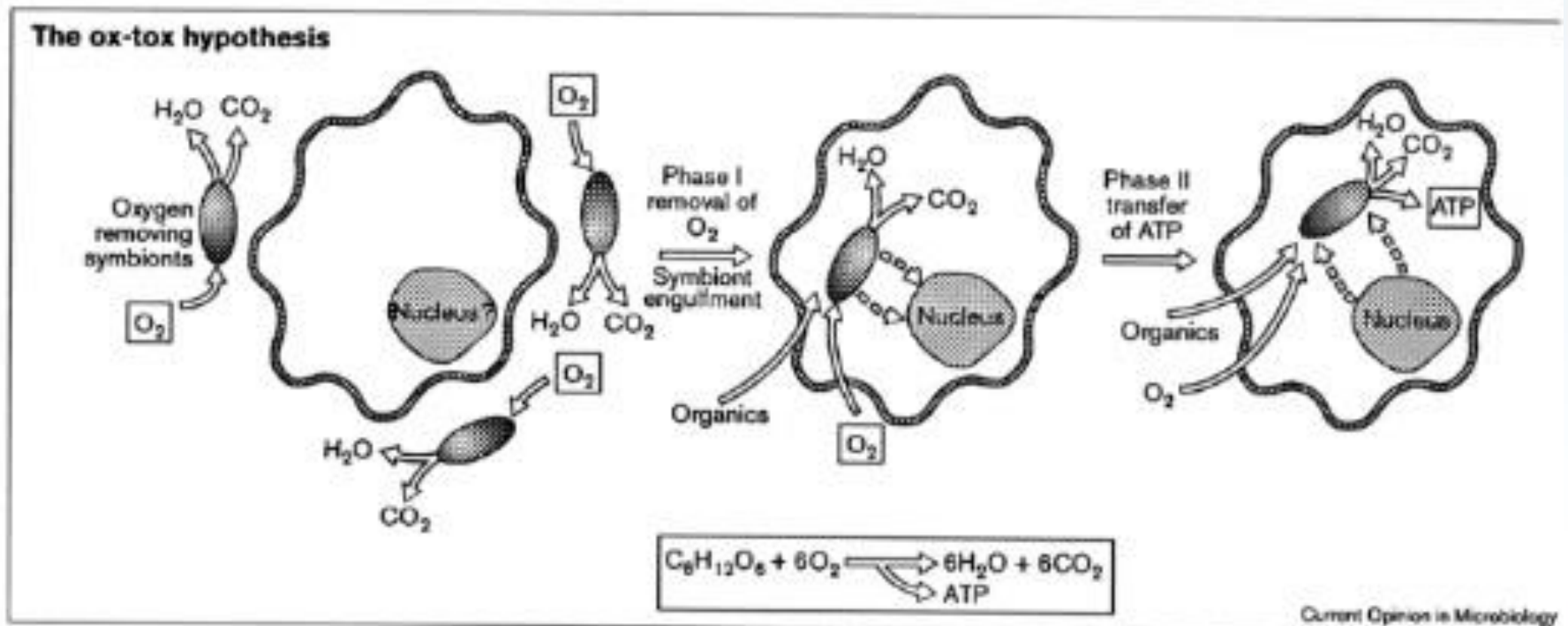

Rhodospirillum

Rickettsie – v současnosti značně redukováni vnitrobuněční paraziti.

Vznik mitochondrie

- ox-tox model: aerobní bakterie vychytává kyslík toxický pro anaerobního primitivního eukaryota
- nejbližší žijící příbuzní mitochondrií: α -proteobakterie

A schematic view of the ox-tox hypothesis for the origin of aerobic respiration in eukaryotes. Here, the acquisition of mitochondria is based on the symbiosis established by a bacterium in two phases. In phase I, the symbiont detoxifies the host cytoplasm by consuming oxygen. During phase II, the transport of ATP from the mitochondrion to the host cell is implemented by the acquisition of appropriate proteins

encoded by the host nuclear genome. The dashed arrows represent the transfer of bioenergetic and information genes from the proto-mitochondrion to the nuclear genome (phase I) and the evolution of novel genes in the nuclear genome for mitochondrial functions (phase II). See the text for further details.

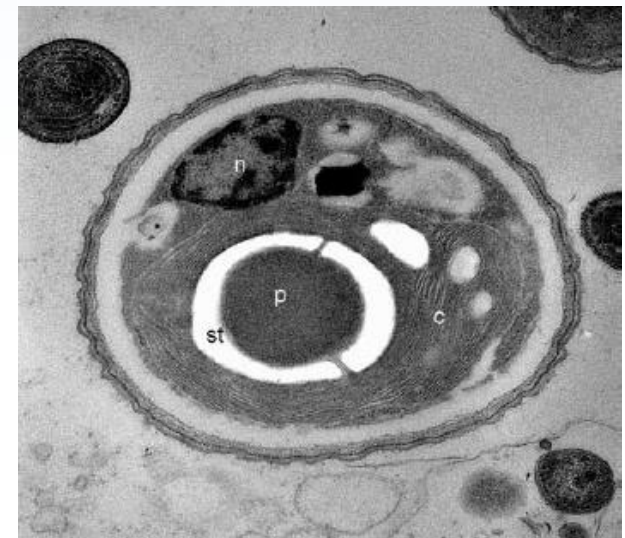
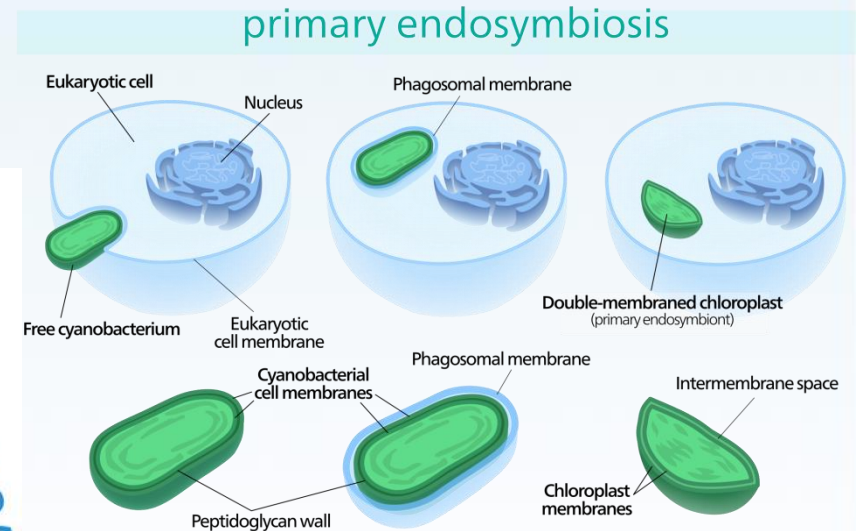
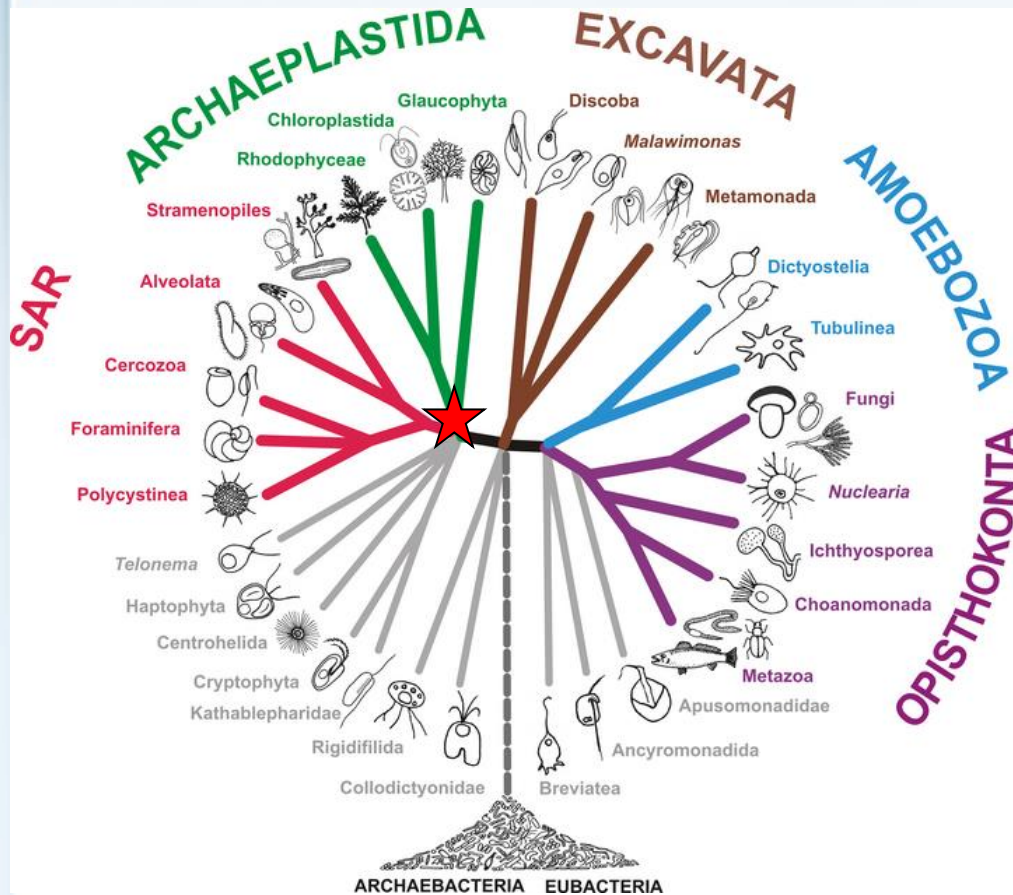
Primární endosymbióza

- 1 500 mil. (paleoproterozoikum)
 - rozpad kontinentu Nuna

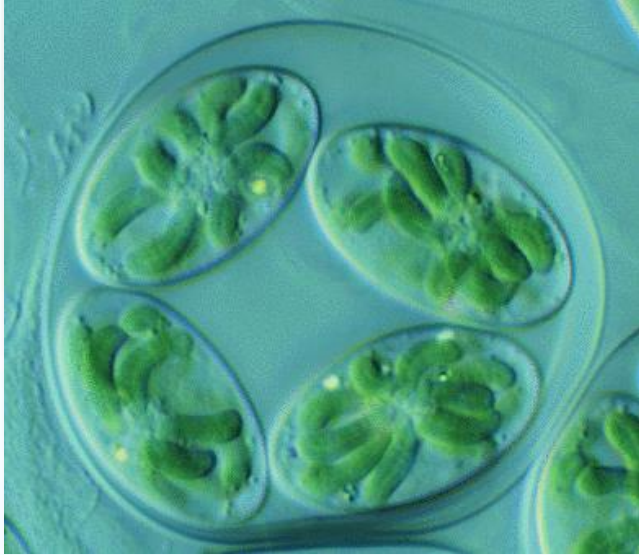

Primární endosymbióza

- pohlcení sinice eukaryotickou buňkou
- plastid má dvě obalné membrány sinicového původu
- pyrenoid

Archaeplastida

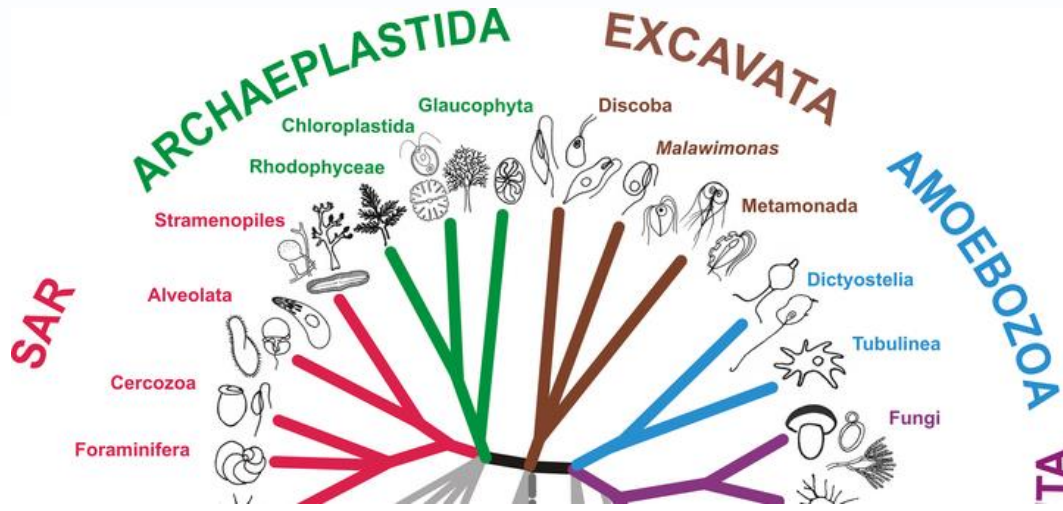
Glaucophyta

Rhodophyta

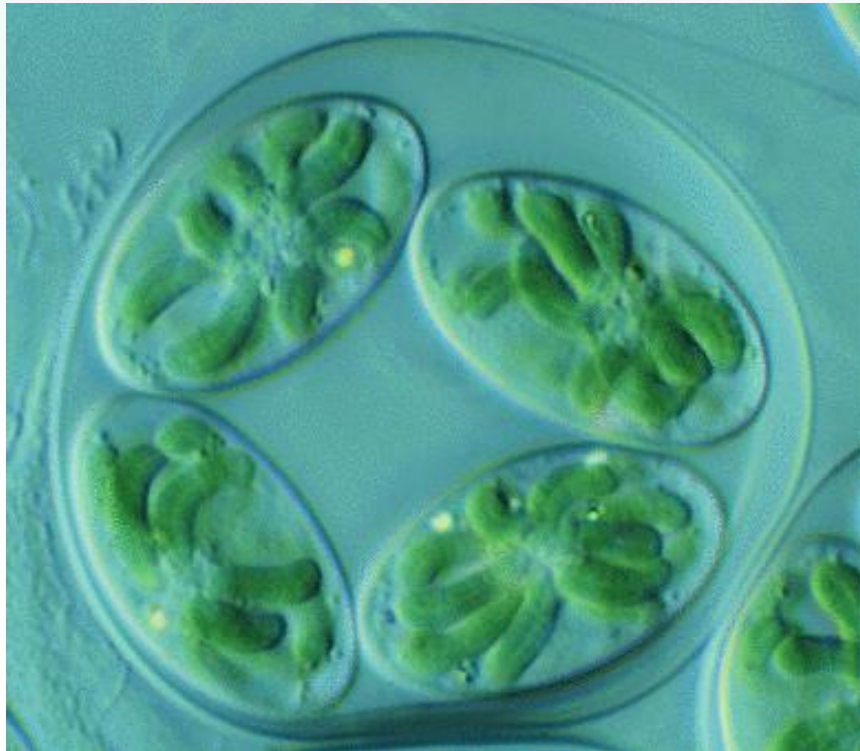

Chloroplastida

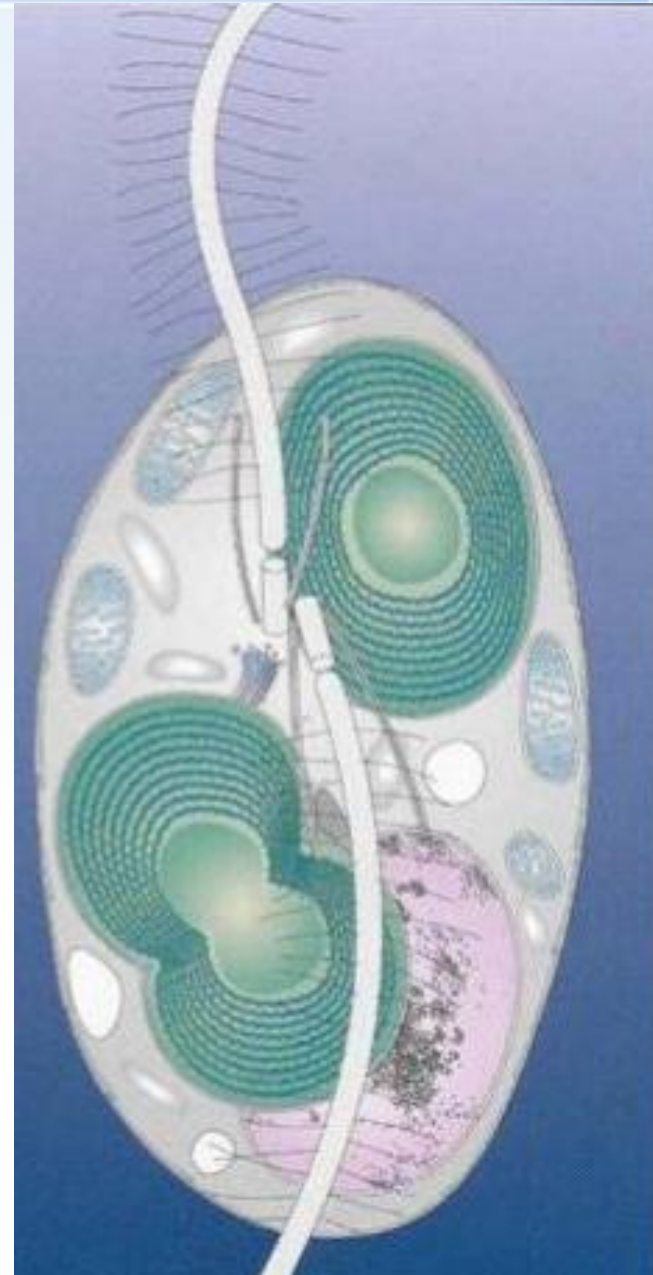

glaukofyty (Glaucophyta)

- nejmenší a nejpůvodnější rostlinná skupina (1,6 mld)
- chloroplasty: sinicová stavba
 - peptidoglykanová buněčná stěna
 - kruhové uspořádání thylakoidů

Glaucocystis nostochinearum

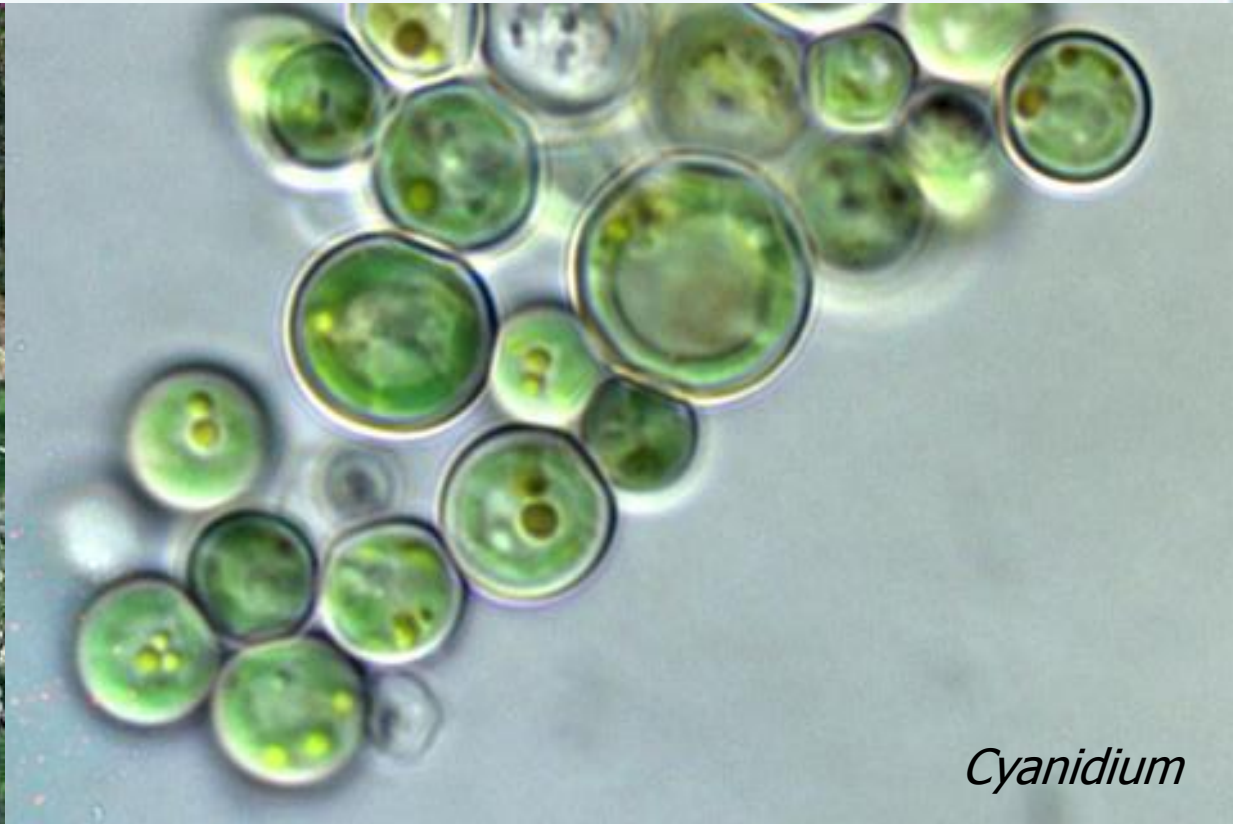
ruduchy (Rhodophyta)

- většinou makroskopické, mnohobuněčné stélky
- nemají bičíková stádia
- litorál moří
- *Bangiomorpha* = první fosilie datovaná 1,2 mld let

ruduchy (Rhodophyta) - *Cyanidiophytina*

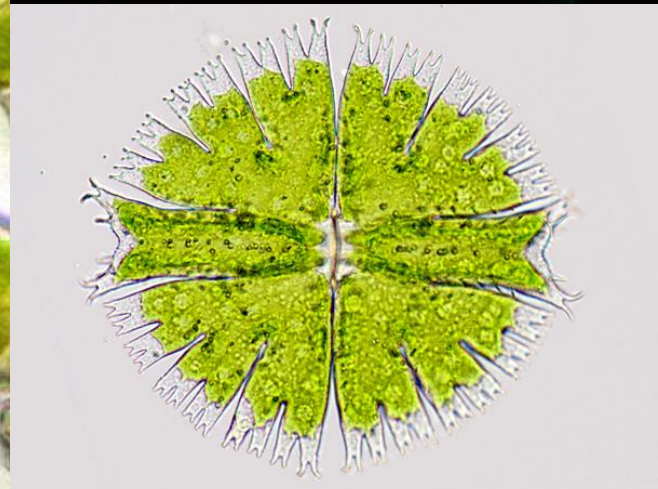
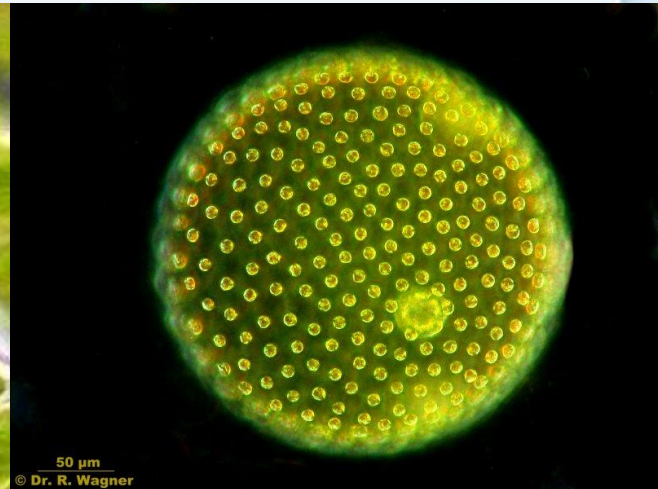
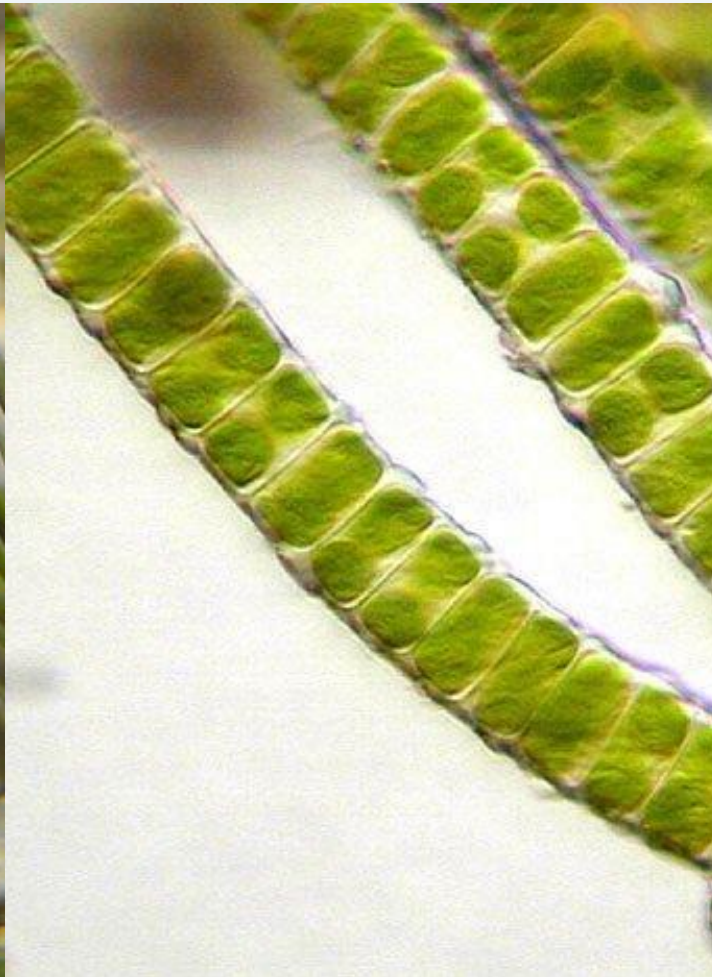
- evolučně nejstarší skupina ruduch
- extremofilní, thermoacidofilní organismy (pH 1,5)
- jeden z mála eukaryotů žijící v prostředí typickém pro Archaea (biotechnologicky hodnotné enzymy)
- *Cyanidioschizon* = první eukaryotický genom

Cyanidium

zelené rostliny (Chloroplastida)

- ohromně diverzifikovaná skupina: počtem druhů, morfologií, ekologií, biochemií
- vznik vyšších rostlin z řasového předka představoval klíčový okamžik pro evoluci života na pevnině

Snowball Earth

- neoproterozoikum (650 mil.)
- oxidace methanu v atmosféře, a jeho nahrazení slabším skleníkovým plynem CO₂

Snowball Earth

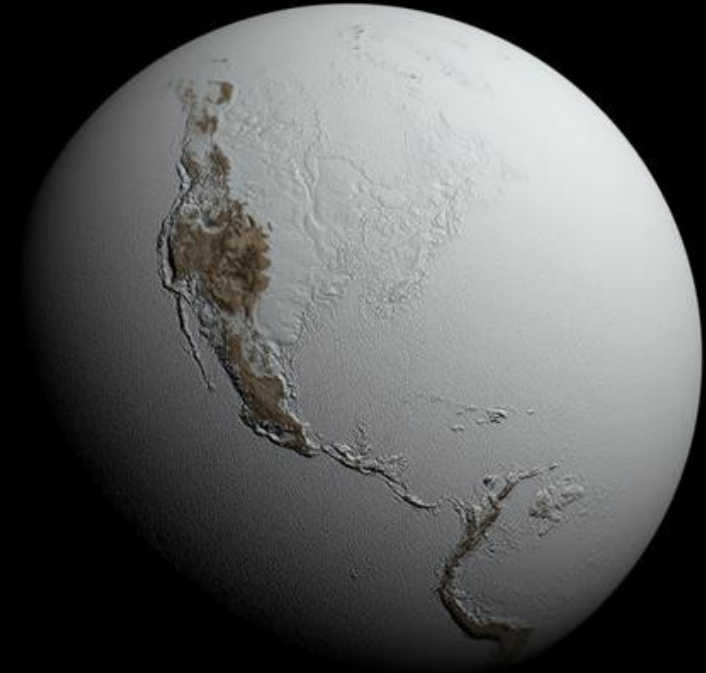
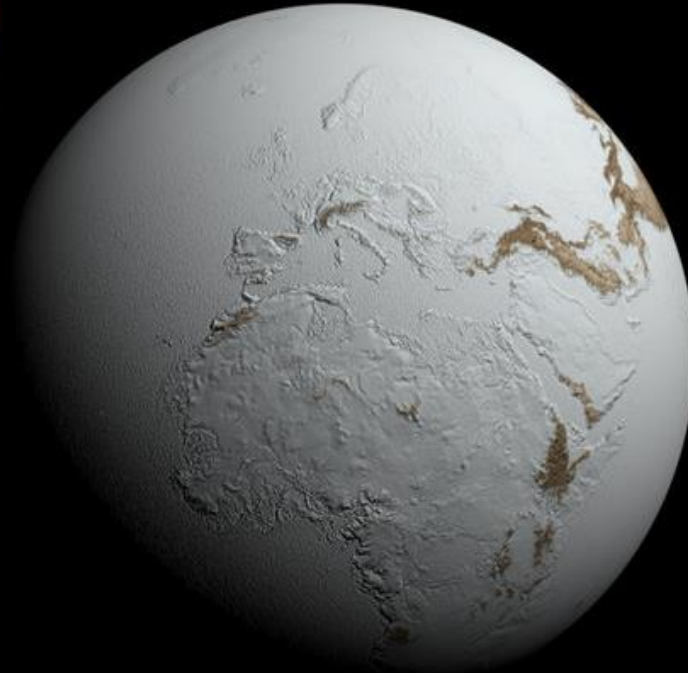
- neoproterozoikum (650 mil.)

Streptofyty

- sladkovodní
- optimalizace pro rychlé metabolické toky (oxidace přes H_2O_2)

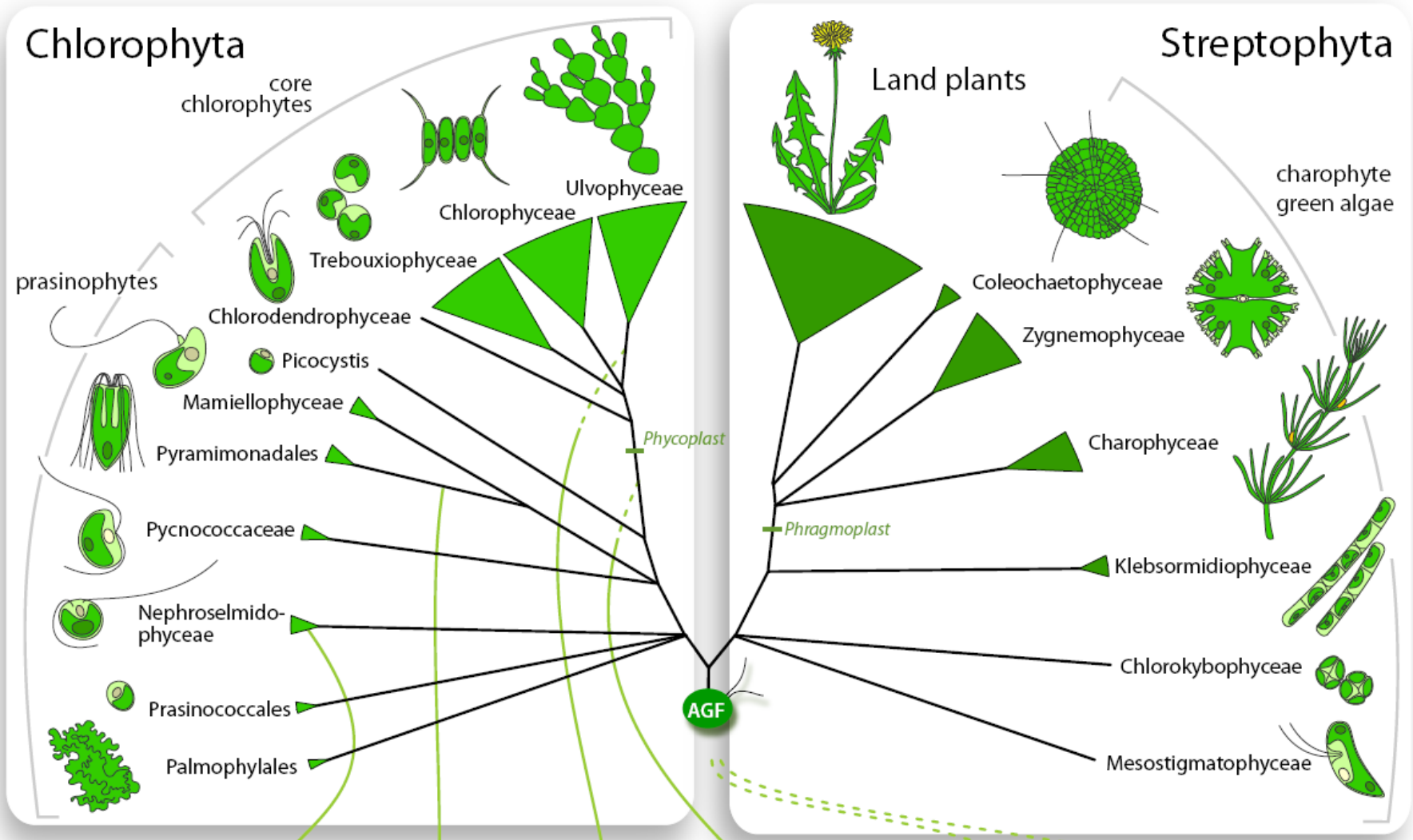
Chlorofyty

- mořské
- optimalizace pro uchování energie (oxidace glykolátu)

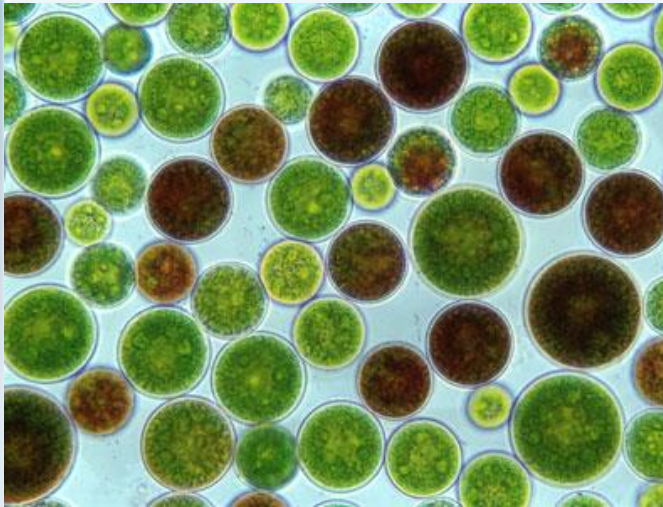
zelené rostliny (Chloroplastida)

- Chlorofyty + Streptofyty

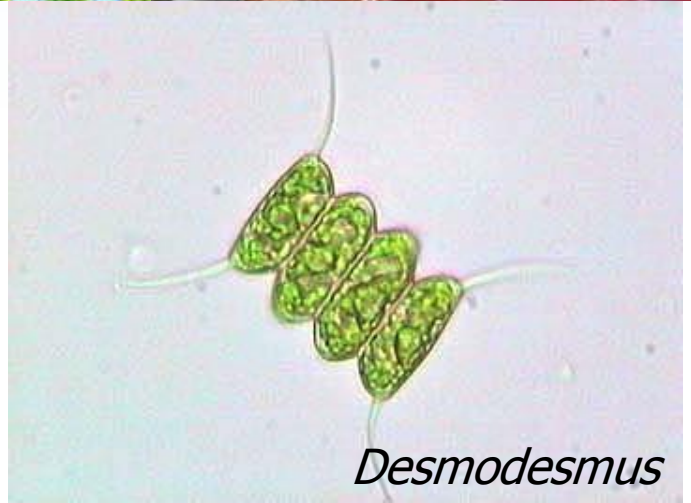

Chlorofyty - Chlorophyceae

- převážně sladkovodní, planktonní organismy
- modelové organismy (Calvinův cyklus objeven u *Desmodesmus*)
- *Haematococcus* – barvivo astaxanthin

Chlamydomonas

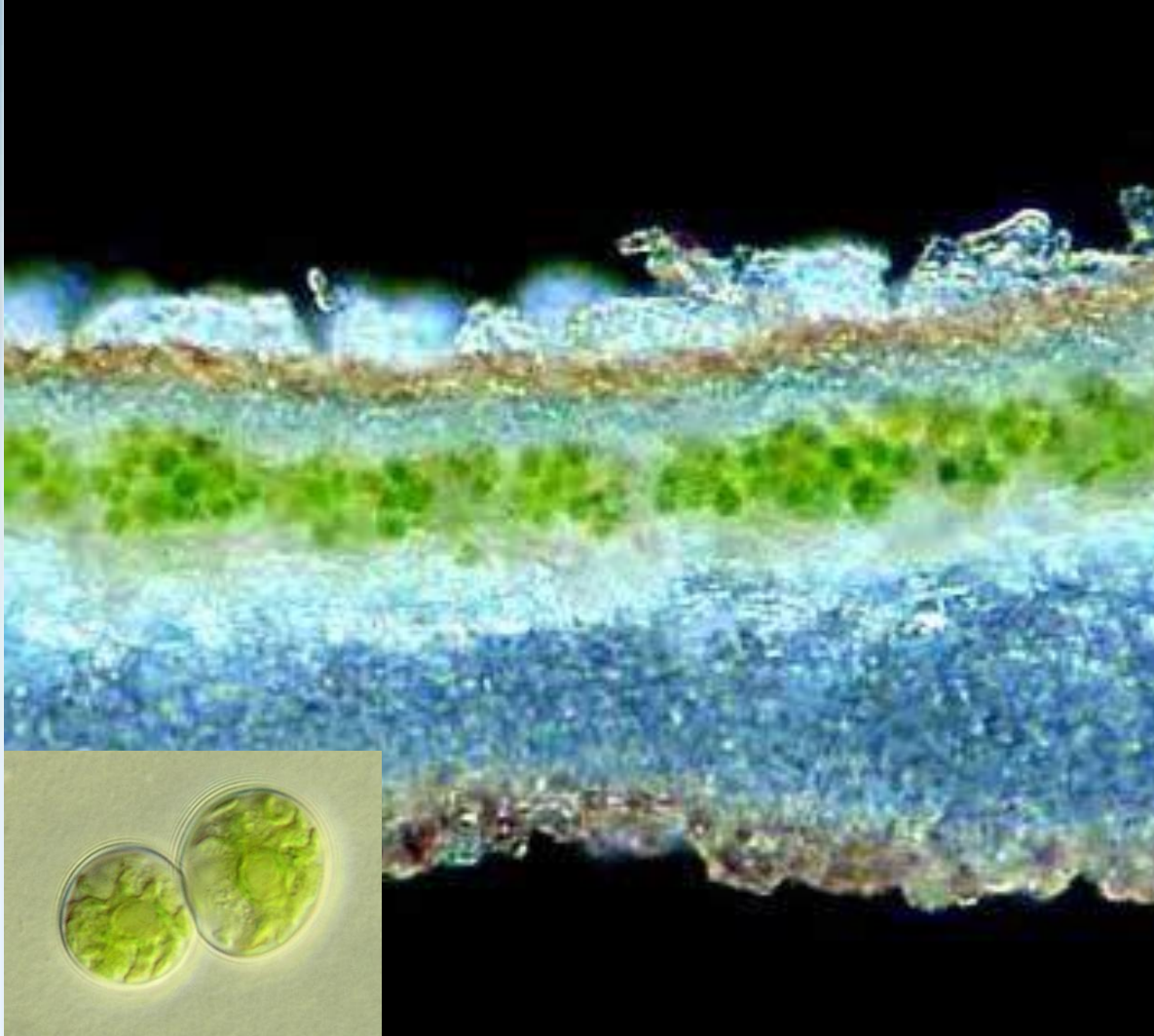
Desmodesmus

Pediastrum

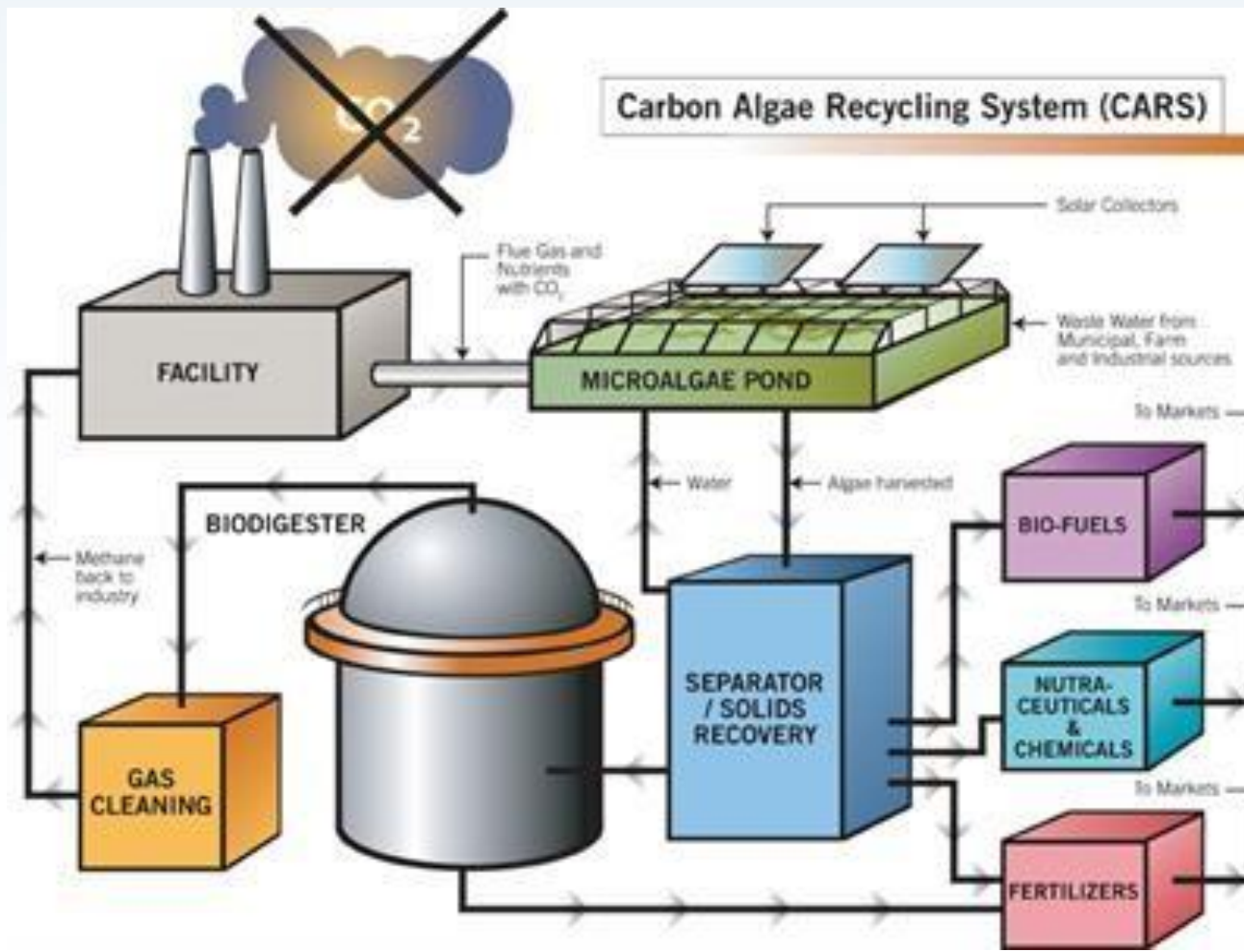
Chlorofyty - Trebouxiophyceae

- převážně půdní a aerofytické řasy
- symbionti (zoochlorelly)

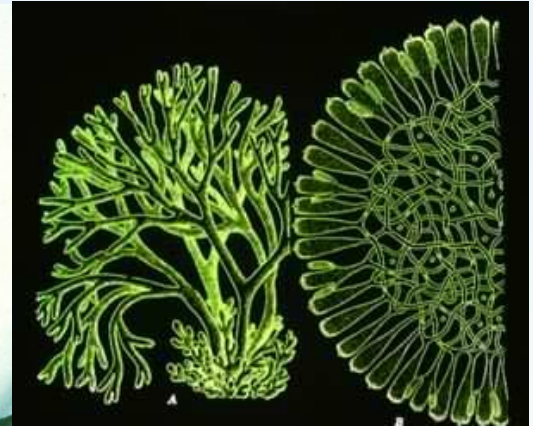
Chlorofyty - Trebouxiophyceae

- *Chlorella* – průmyslově velmi významný organismus
 - roční tržby nad 50 mld. USD
 - léčba anémie, protinádorové efekty, prevence aterosklerózy, ...
 - biopaliva

Chlorofyty - Ulvophyceae

- většinou makroskopické mořské organismy, často jednobuněčné

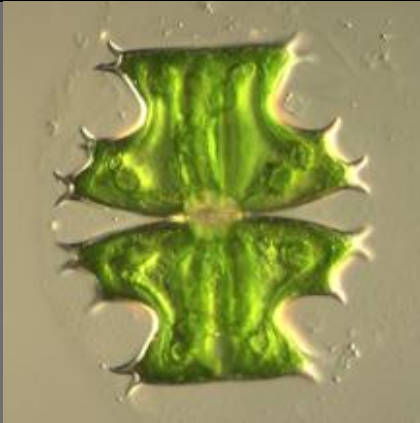
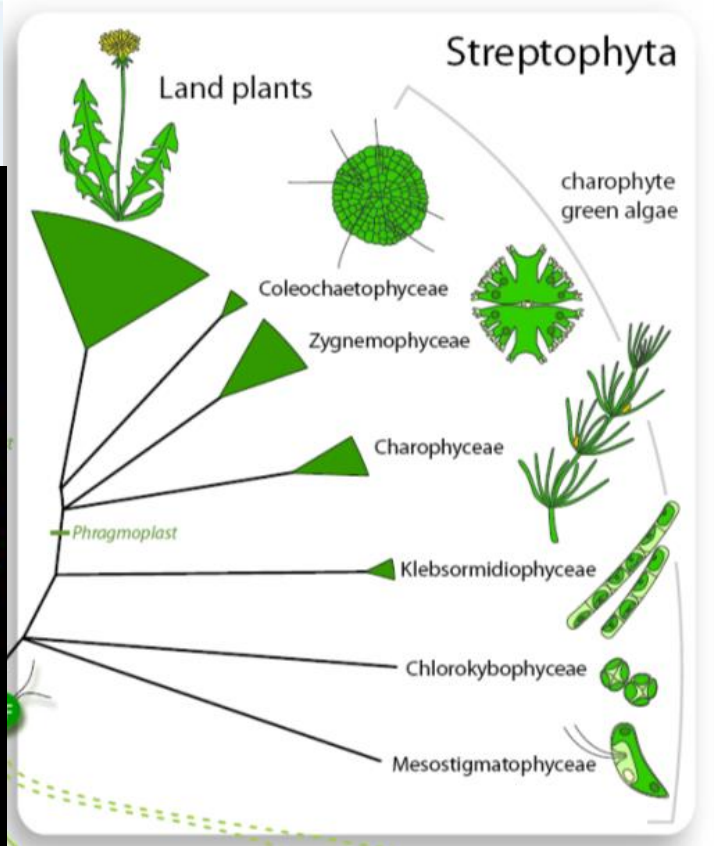
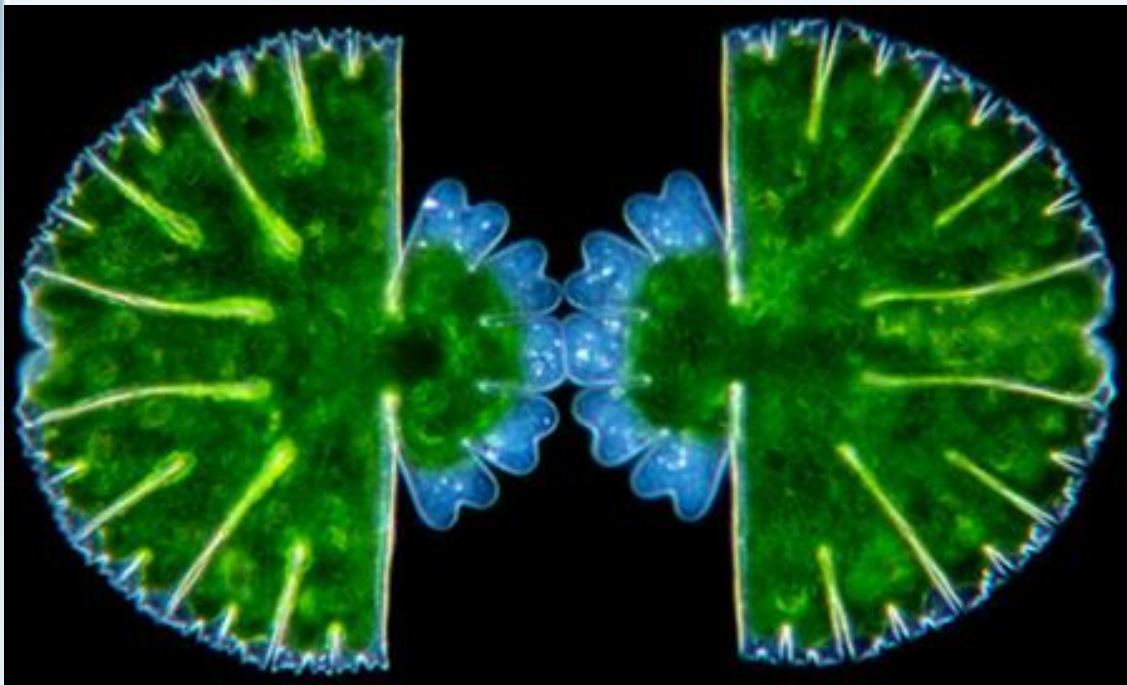

- *Spongiochrysis* - evoluce před očima...

Streptofyty

- evoluční cesta k cévnatým rostlinám
- kromě krásivek druhově chudé linie

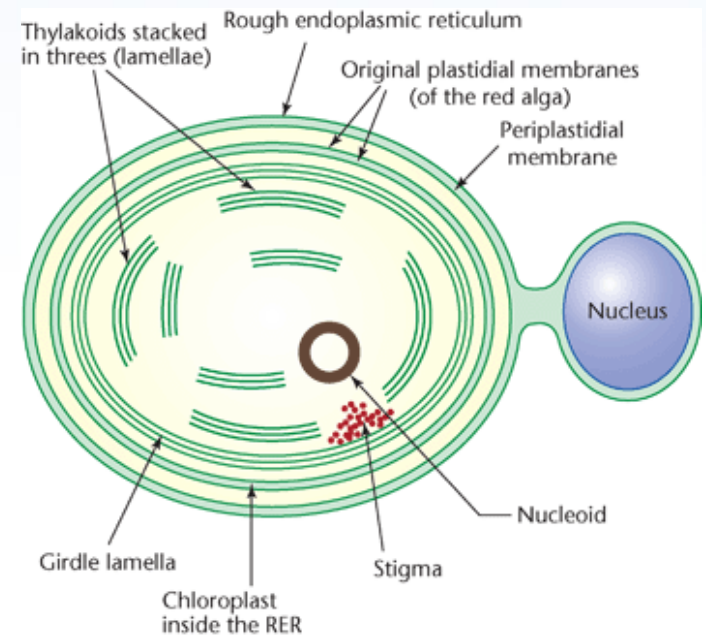
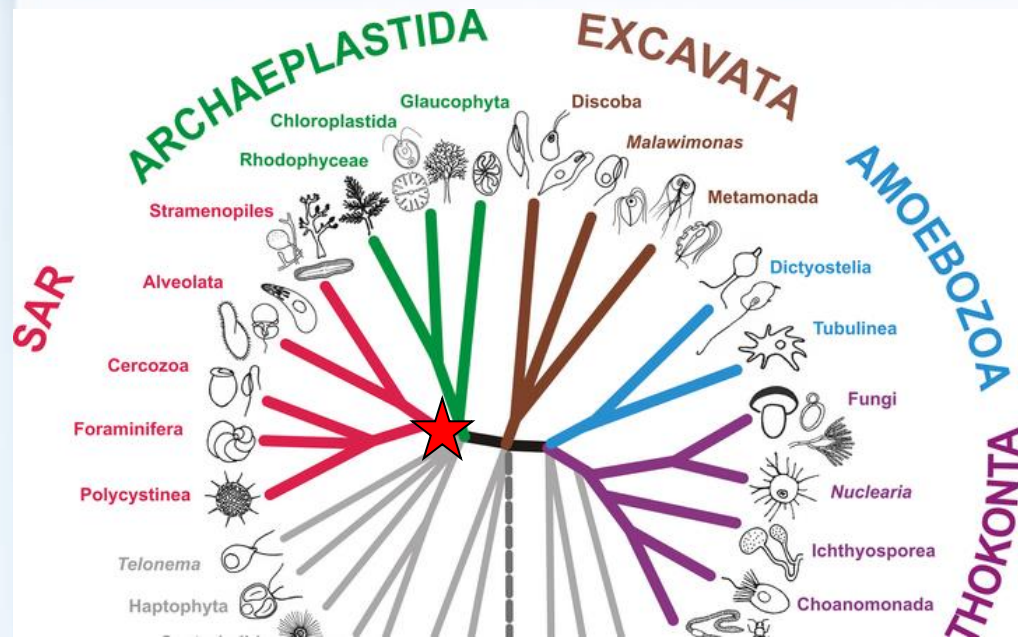
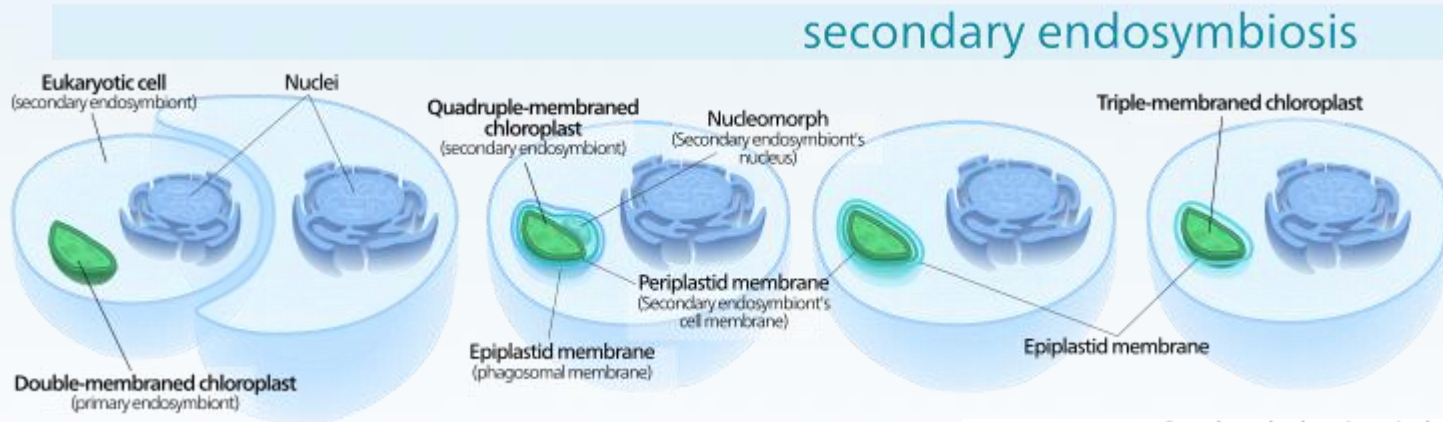
Sekundární endosymbióza

- 1 300 mil. (mesoproterozoikum)
 - vznik kontinentu Rodinia

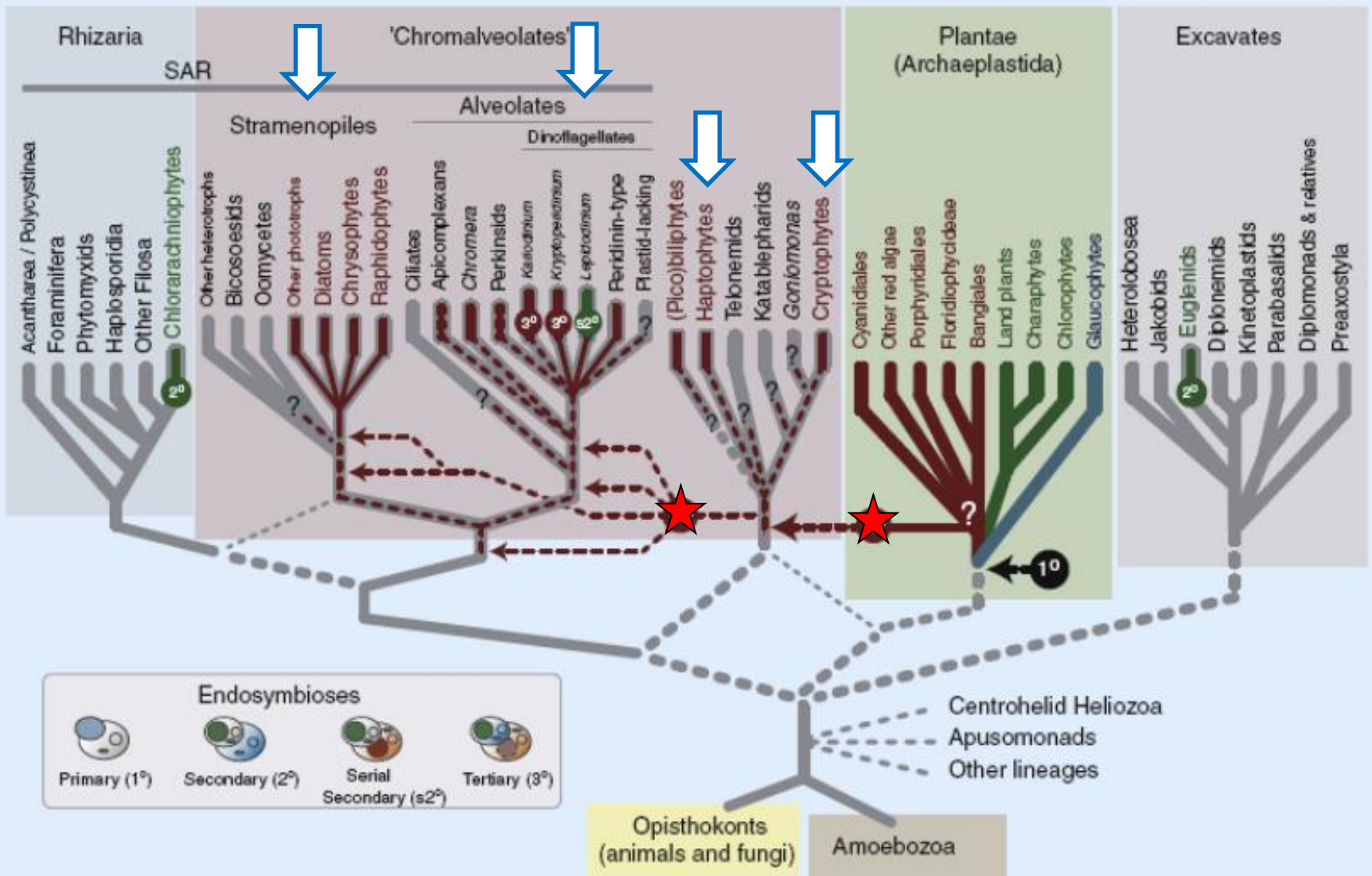
Sekundární endosymbióza

- pohlcení ruduchy heterotrofní eukaryotickou buňkou
- plastid má čtyři obalné membrány

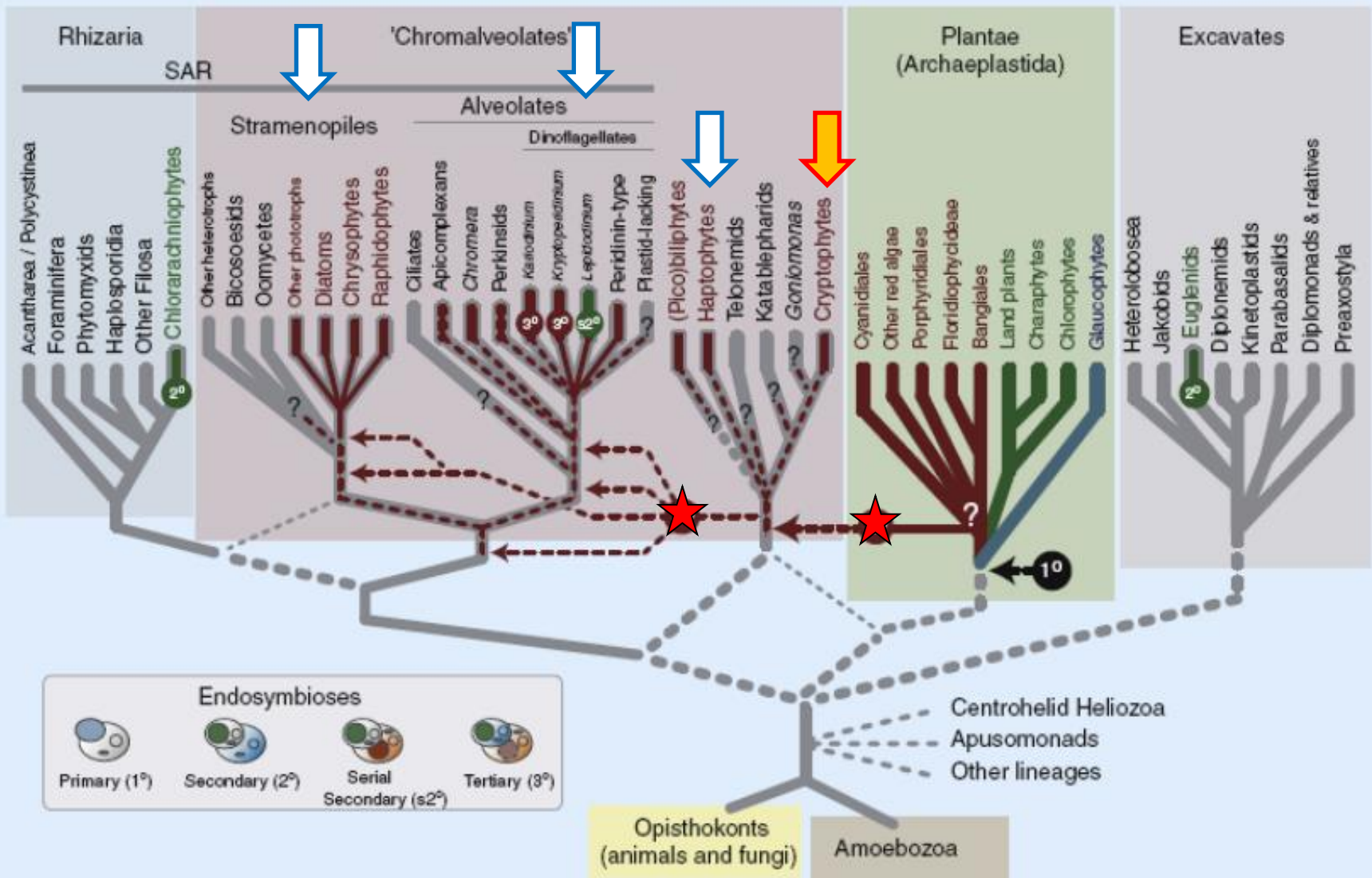
Sekundární endosymbióza

- minimálně dvě endosymbiotické události

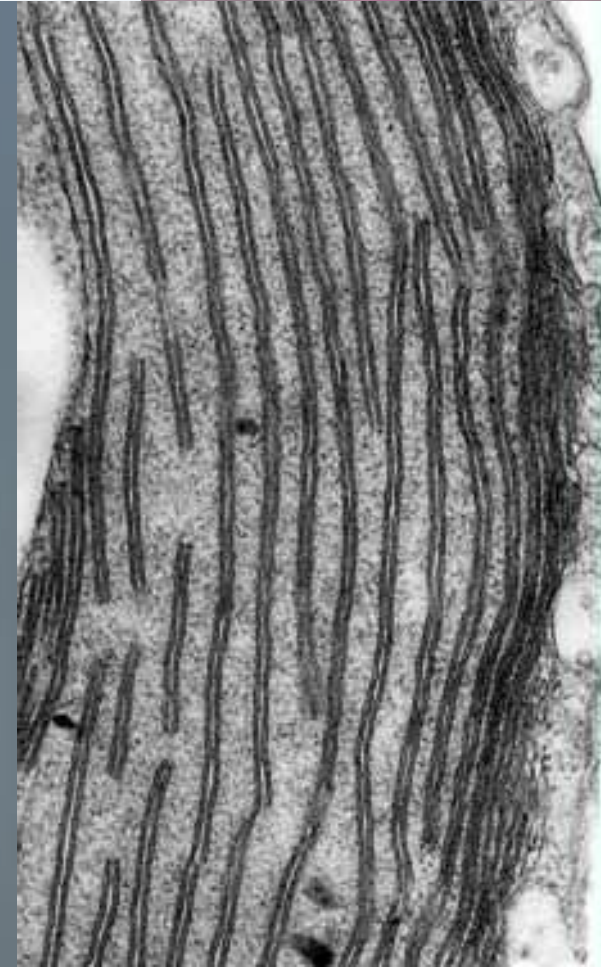
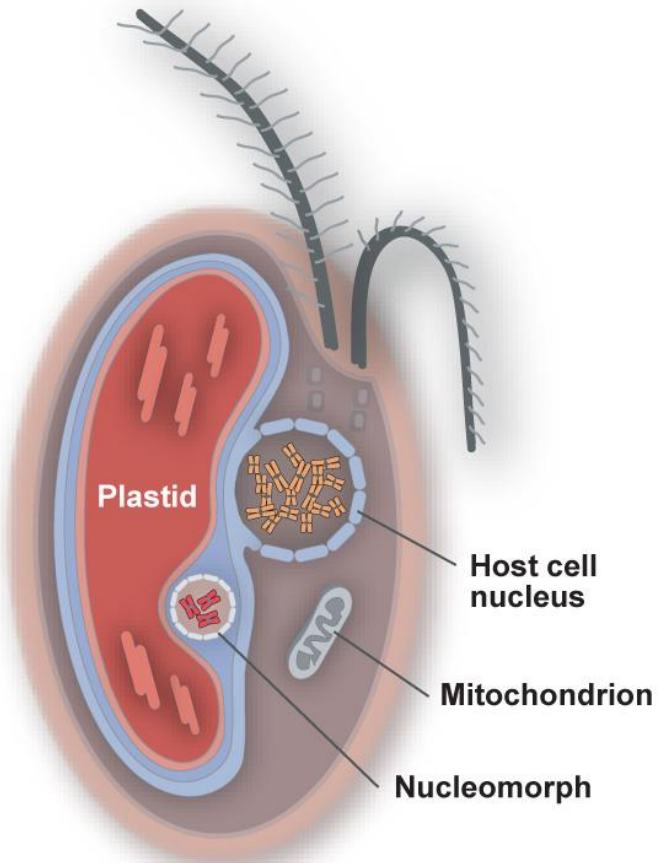
skrytěnky (Cryptophyta)

- stáří cca 1200 mil.

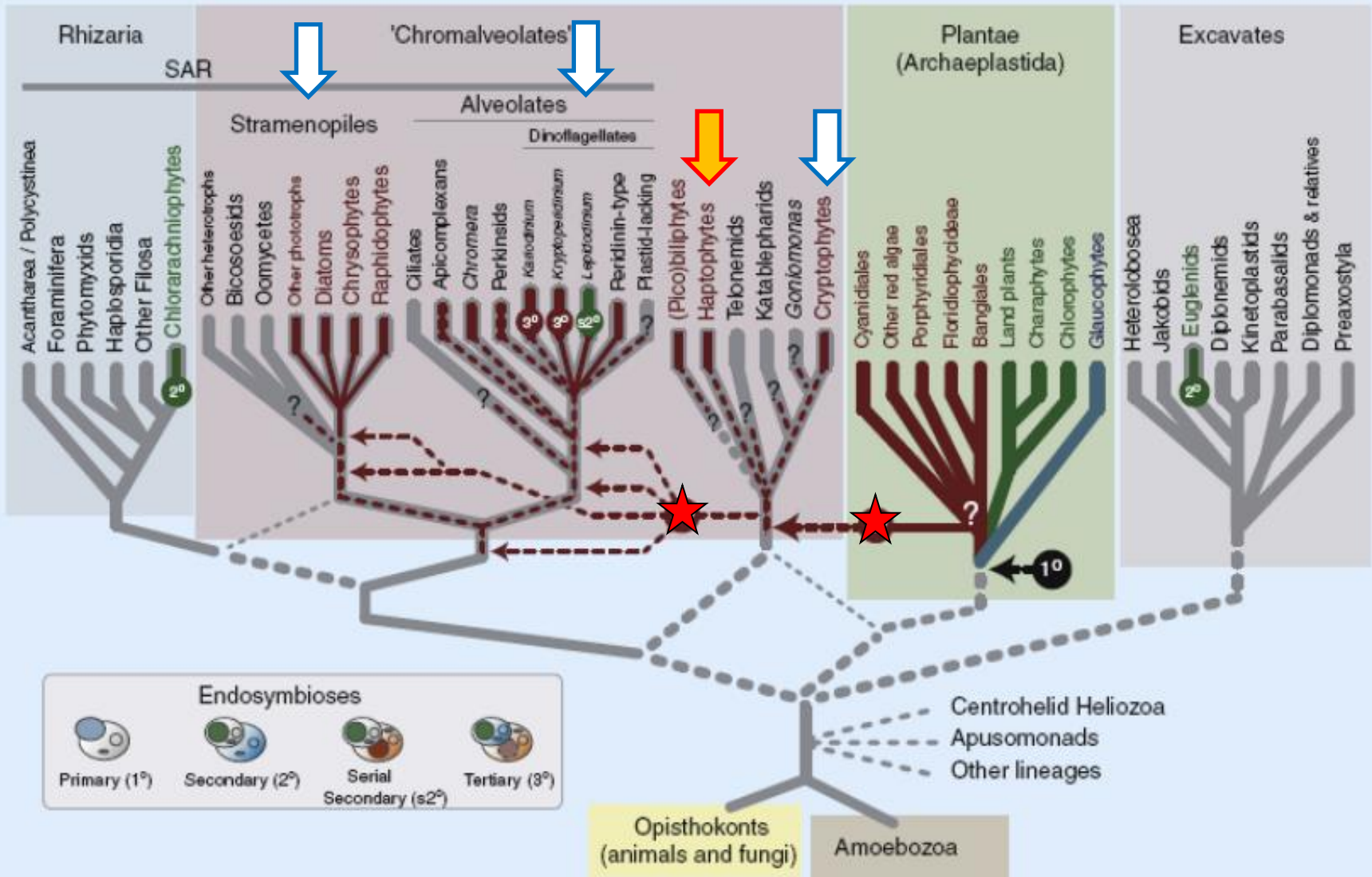
skrytěnky (Cryptophyta)

- sladkovodní bičíkovci, mixotrofové
- zbytkové jádro ruduchy (nukleomorf)
- fykobiliproteiny

haptofyty (Haptophyta)

- stáří cca 1050 mil.

haptofyty (Haptophyta)

- produkce vápenatých šupin (kokolitky)

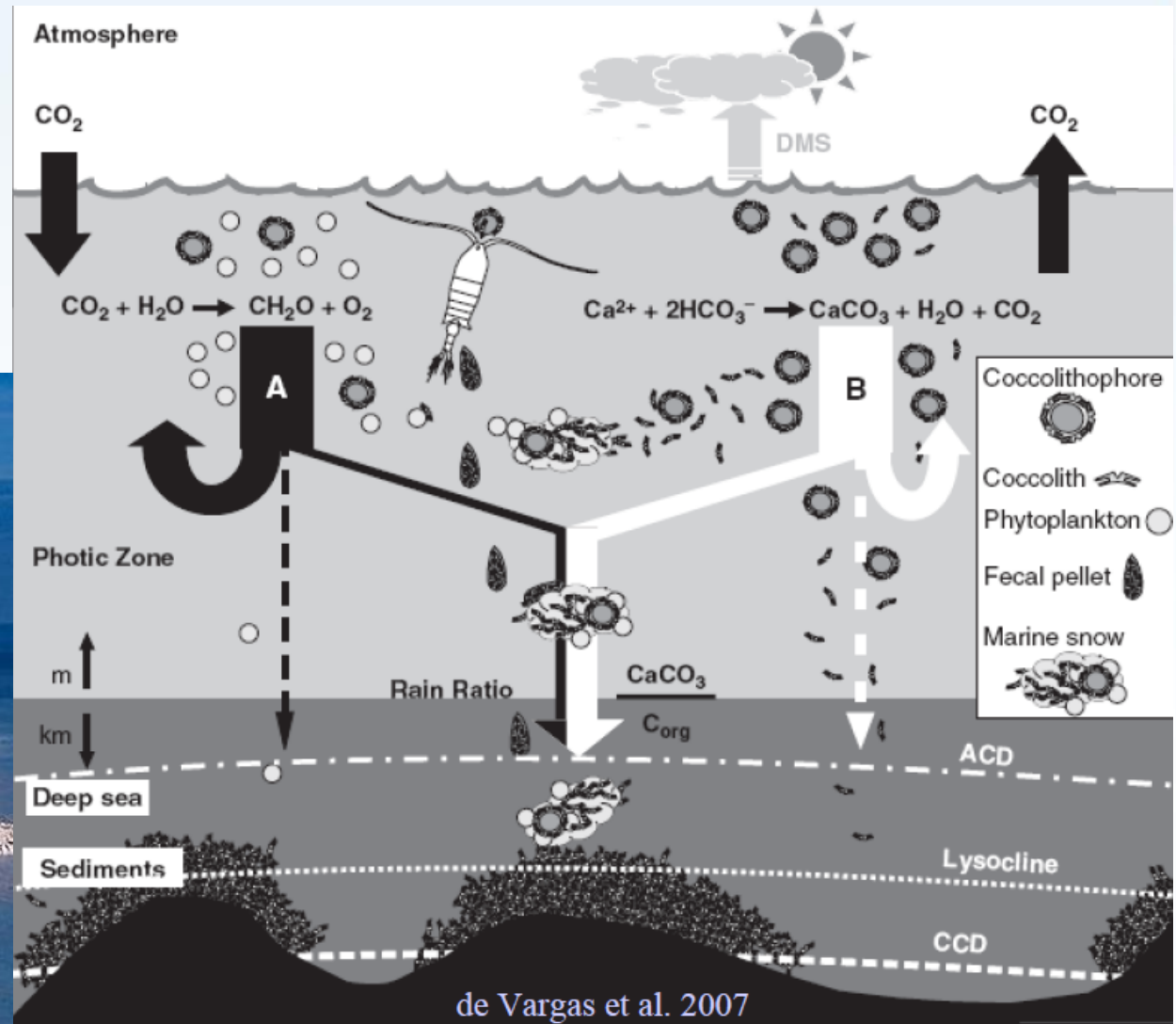
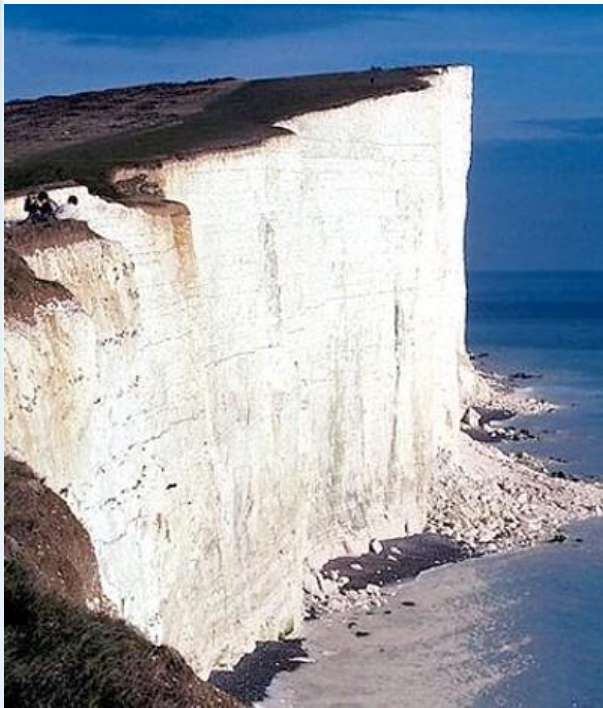
Emiliana

haptofyty (Haptophyta)

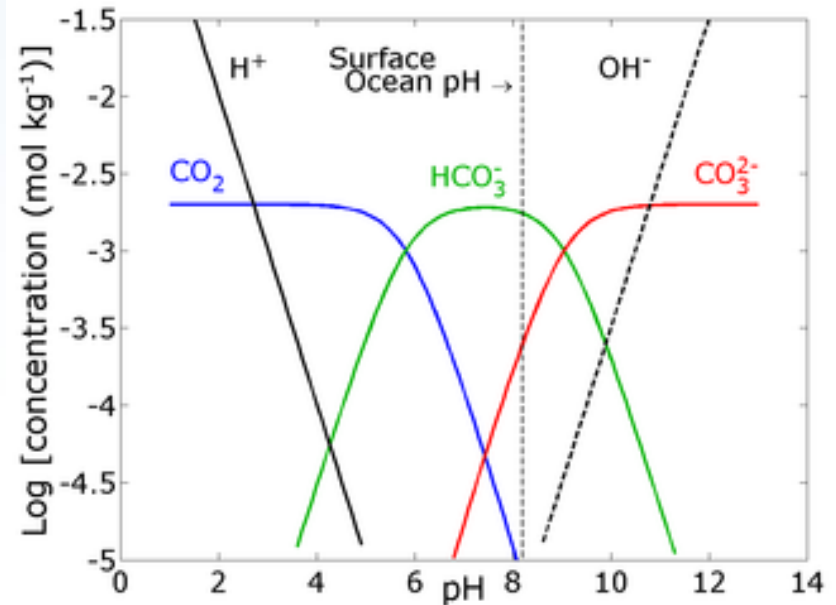
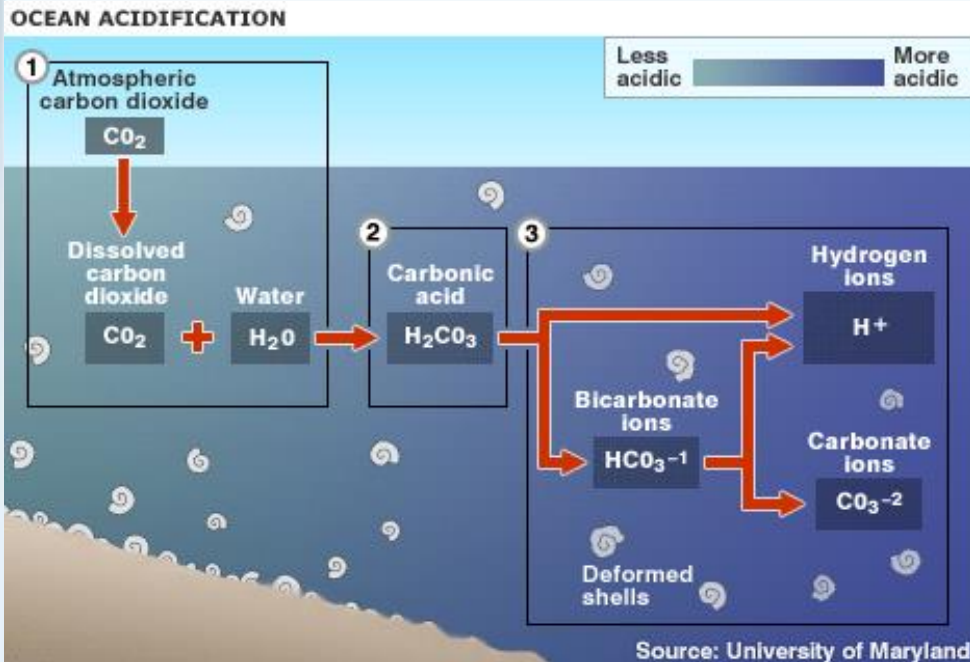
- globální klimatický význam = kalcifikace
 - vápence, ukládání CO_2 do sedimentu

Dover cliffs

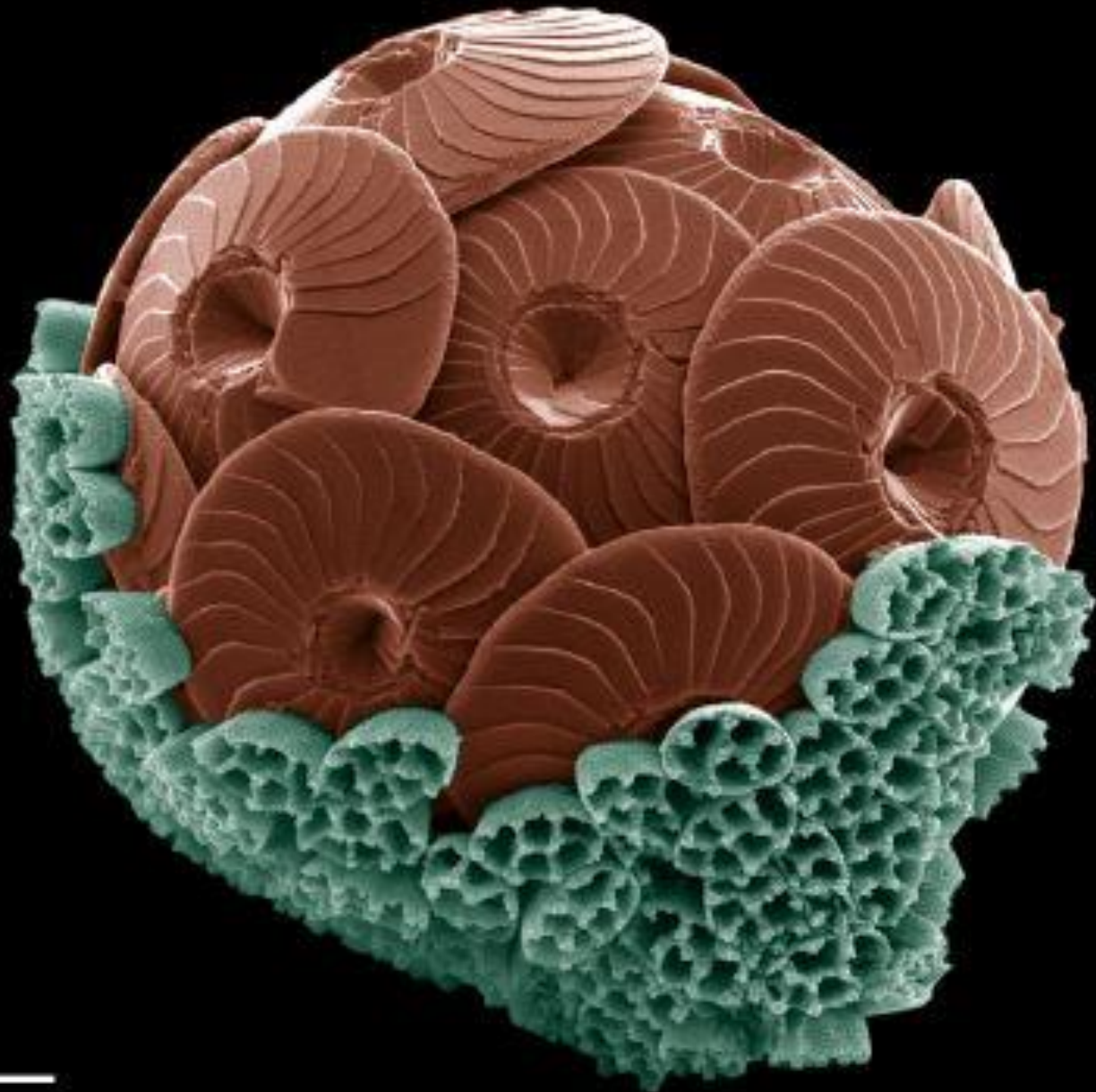
haptofyty (Haptophyta)

- globální klimatický význam = kalcifikace
 - acidifikace moří: oxid uhličitý snižuje pH mořské vody, čímž se mění rovnovážný stav jeho tří rozpustných forem ve prospěch CO_2 (nevyžitelný pro haptofyty)

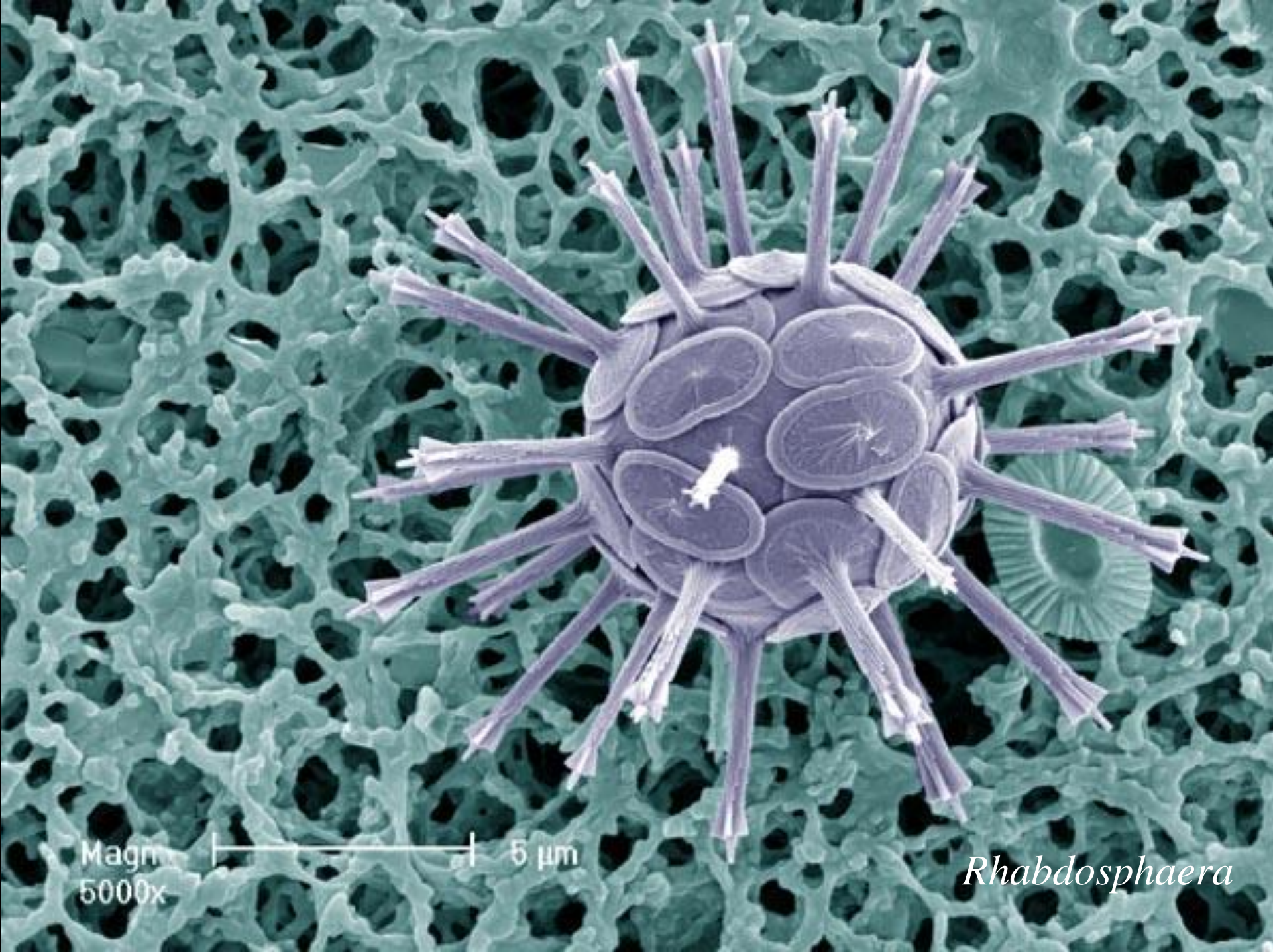

Scyphosphaera

Calcidiscus

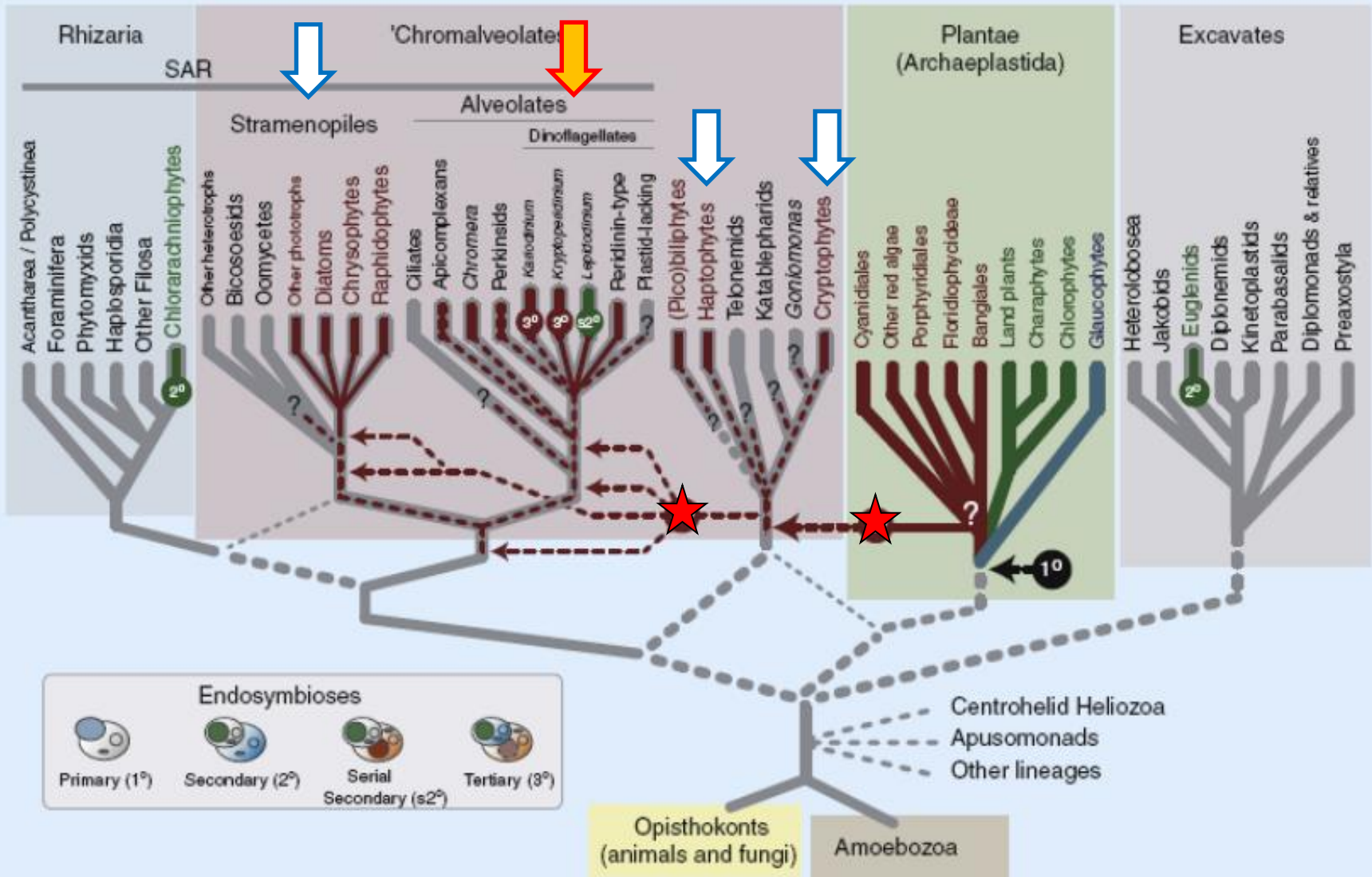
Magn
5000x

5 μm

Rhabdosphaera

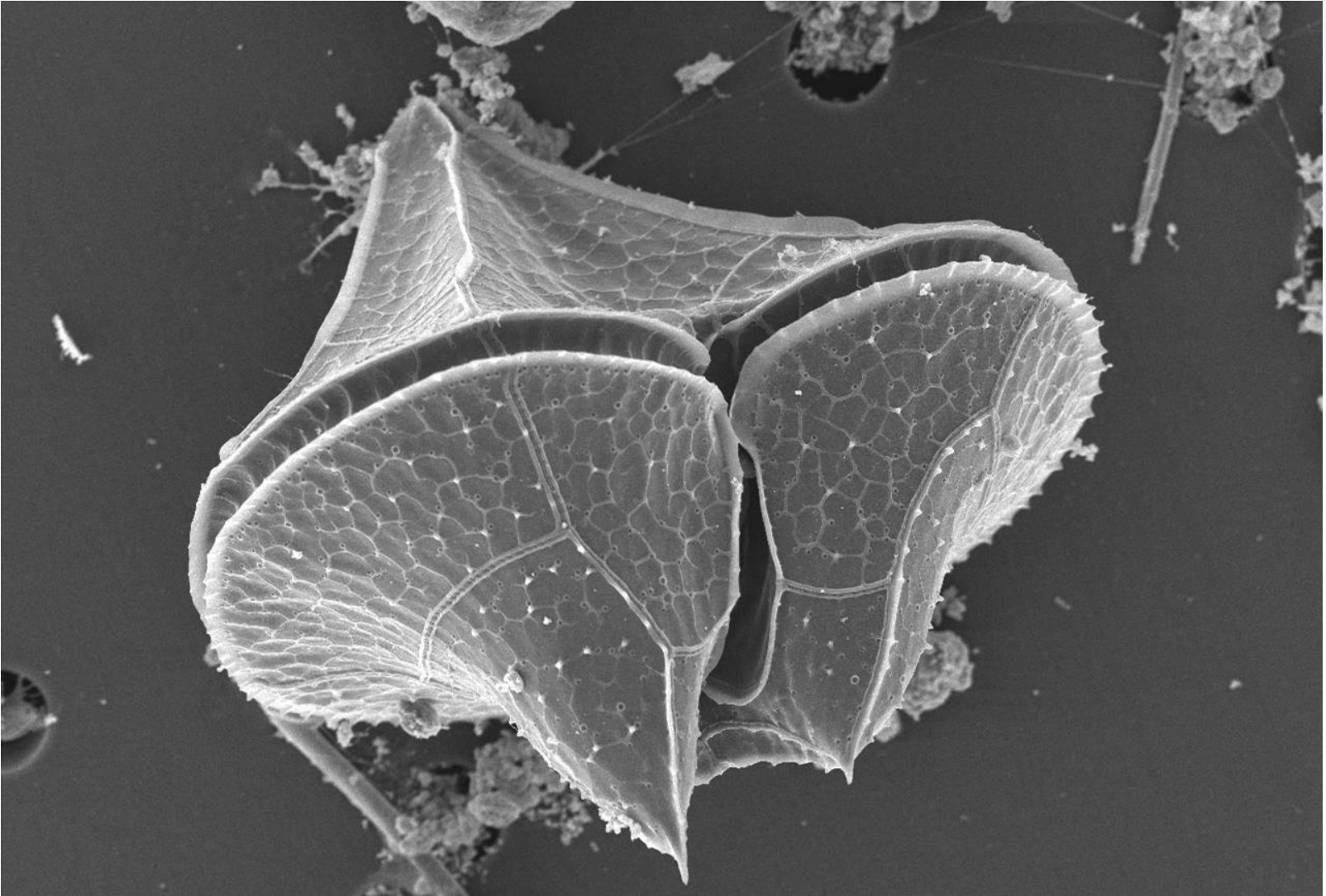
obrněnky (Dinophyta)

- stáří cca 400 mil.

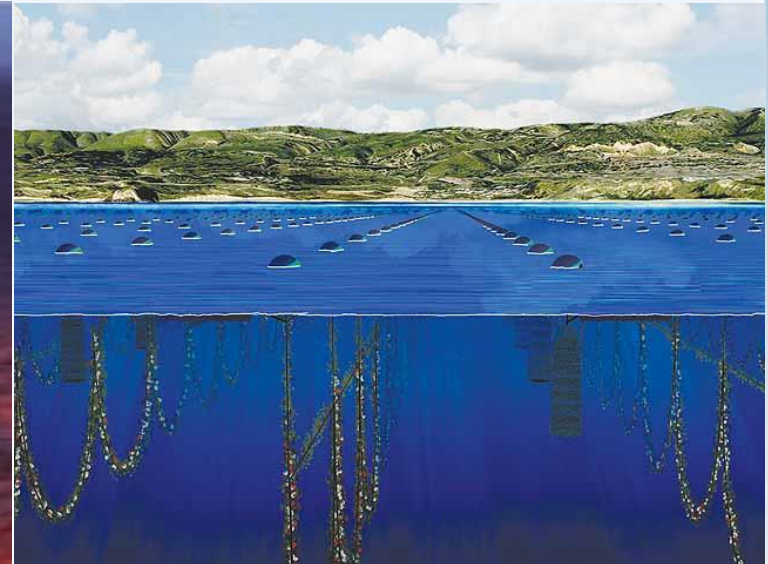
obrněnky (Dinophyta)

- mořští a sladkovodní bičíkovci, mixotrofové
- celulózni buněčná stěna (théka)

obrněnky (Dinophyta)

- red tides – mořské vodní květy
- produkce nebezpečných toxinů (shellfish poisoning)

obrněnky (Dinophyta)

- red tides – mořské vodní květy
- produkce nebezpečných toxinů (shellfish poisoning)
 - Guatemala 1978: zemřelo 50 % všech nakažených dětí (PSP, svalová paralýza)

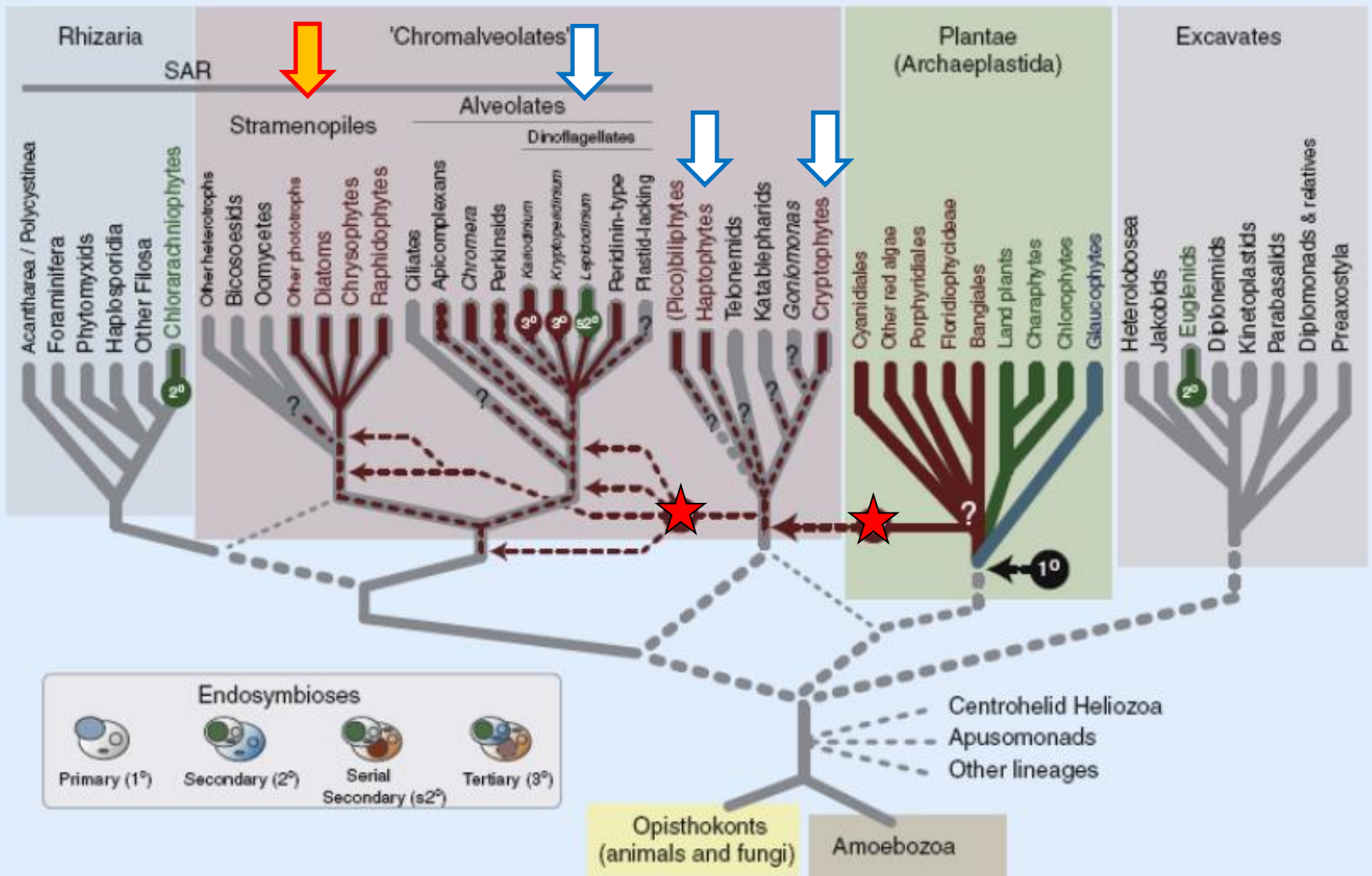
obrněnky (Dinophyta)

- bioluminescence
- *Noctiluca scintillans*

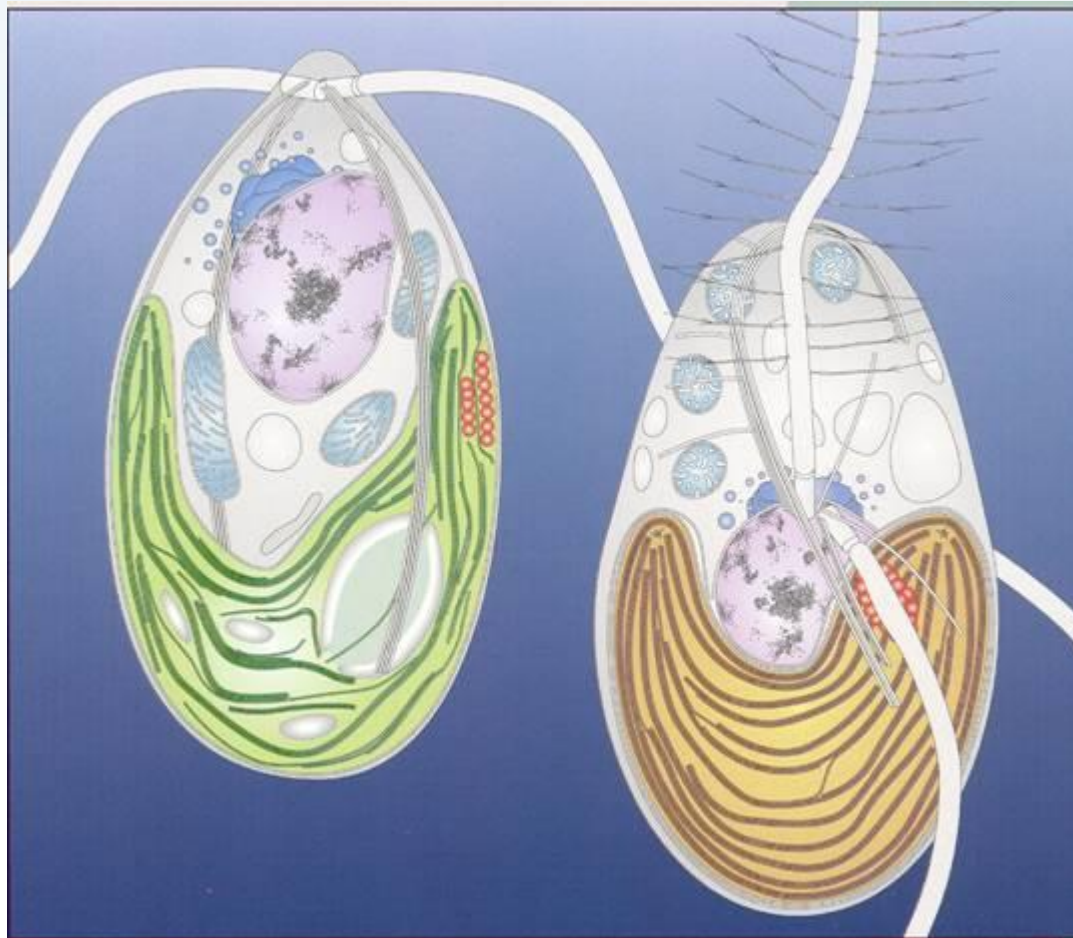
stramenopilové (Stramenopiles)

- stáří cca 550 mil.

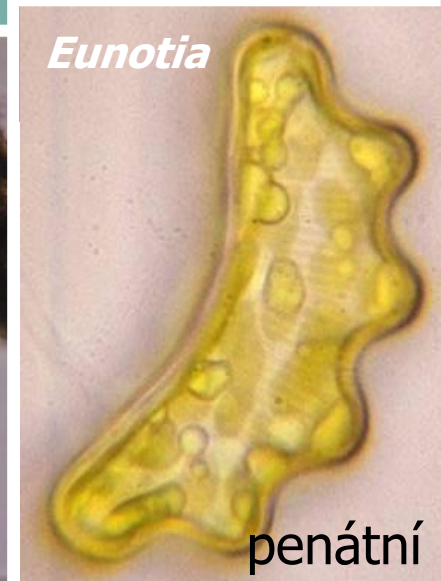
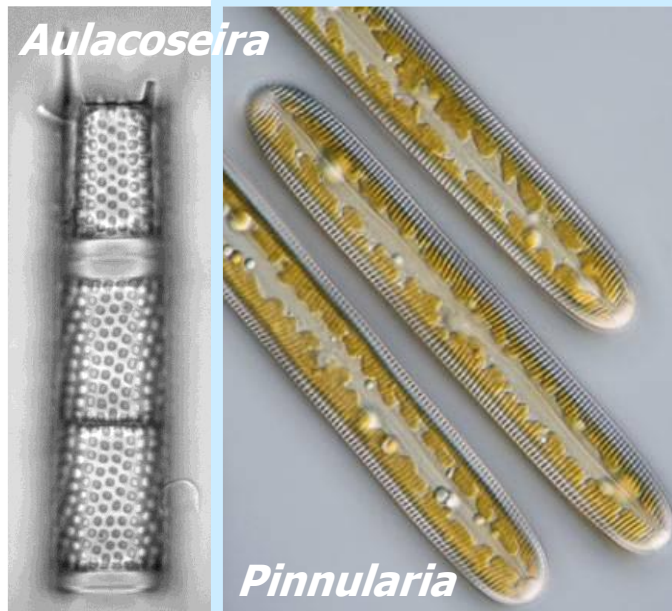
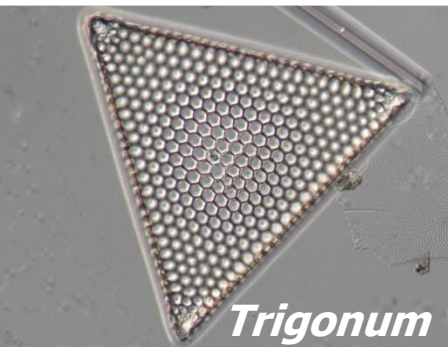
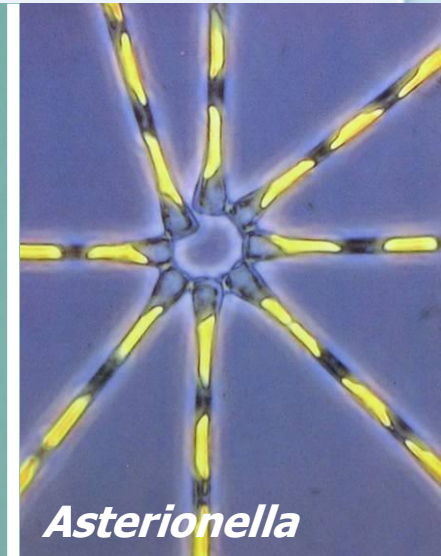
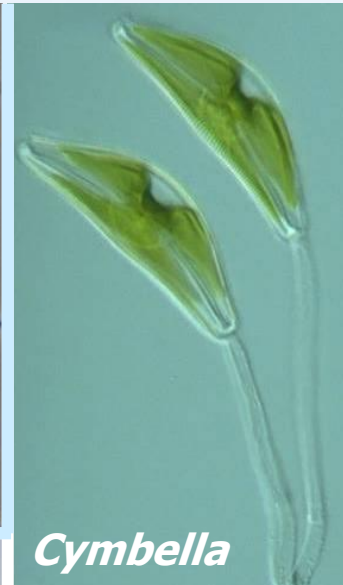
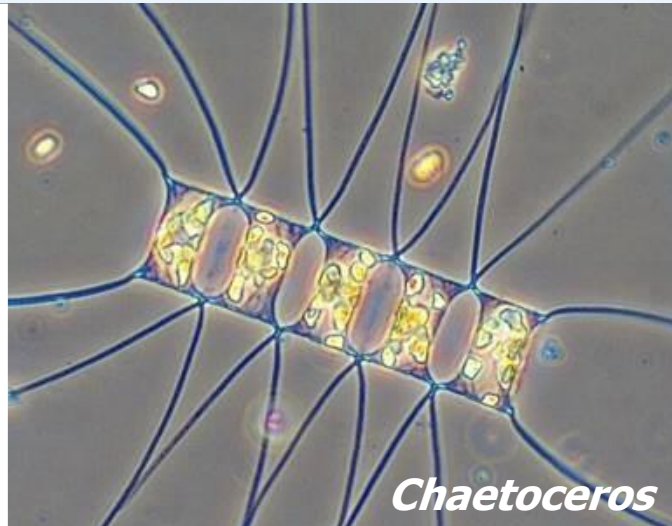
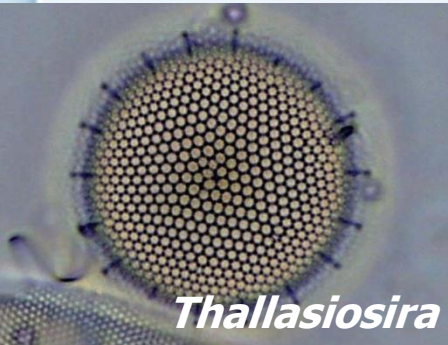
stramenopilové (Stramenopiles)

- odlišná stavba bičíků
- hnědá barva plastidu (fukoxanthin)
- velmi diverzifikovaná skupina

stramenopilové (Stramenopiles)

- rozsivky (Bacillariophyceae)

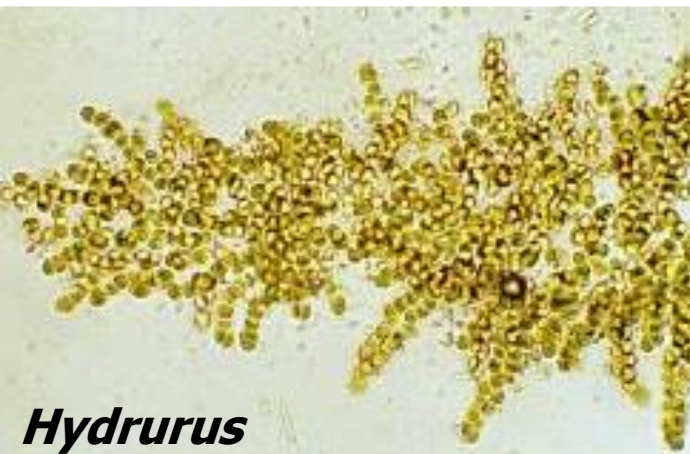
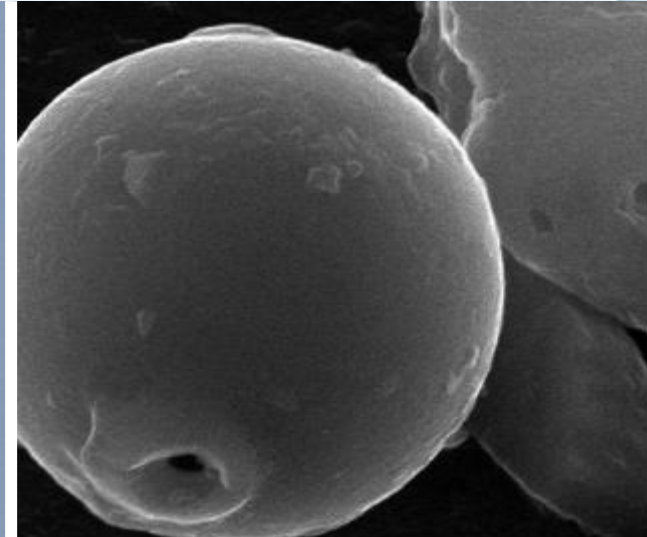

Pinnularia

penátní

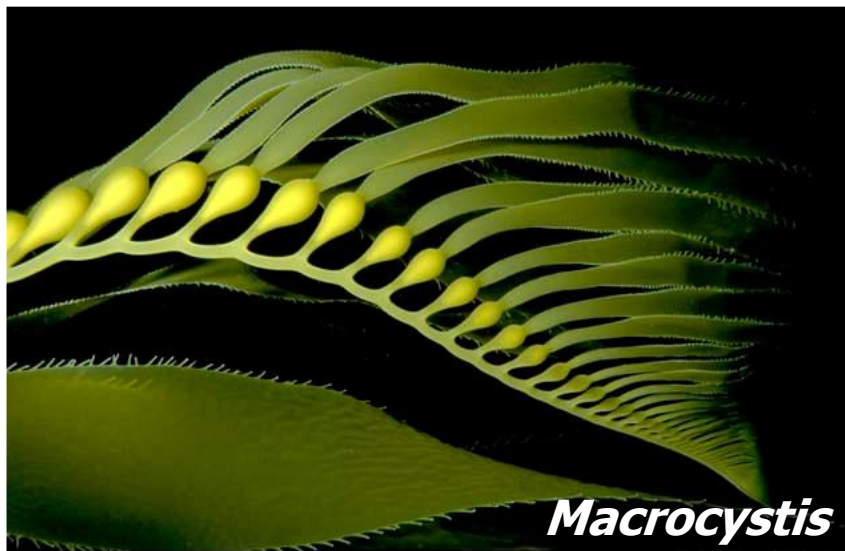
stramenopilové (Stramenopiles)

- zlativky (Chrysophyceae)

stramenopilové (Stramenopiles)

- chaluhy (Phaeophyceae)
- litorál moří, velký ekonomický význam

stramenopilové (Stramenopiles)

- radiace stramenopilních skupin v ordoviku (450 mil.)
- v oceánech je chloroplast z ruduch efektivnější

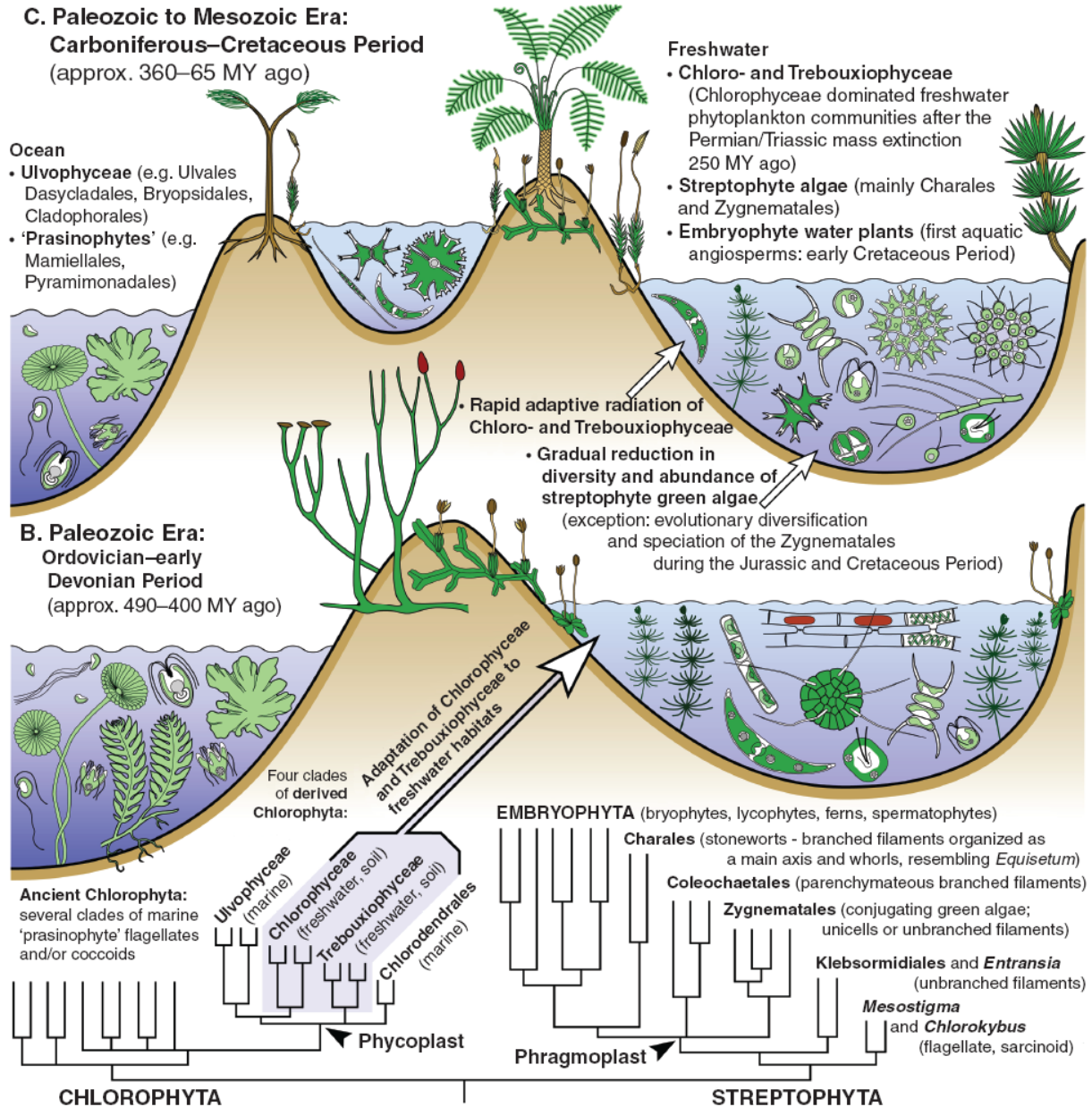

stramenopilové (Stramenopiles)

- radiace stramenopilů v ordoviku

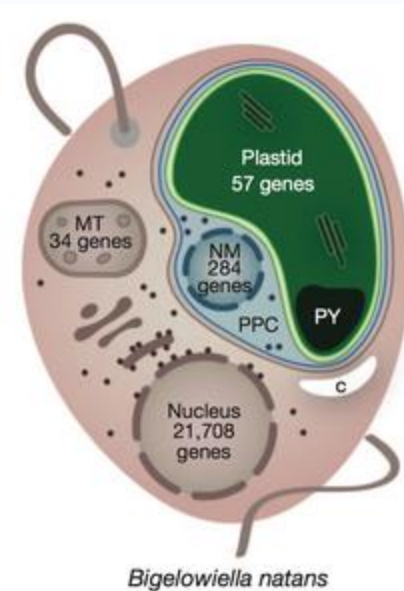
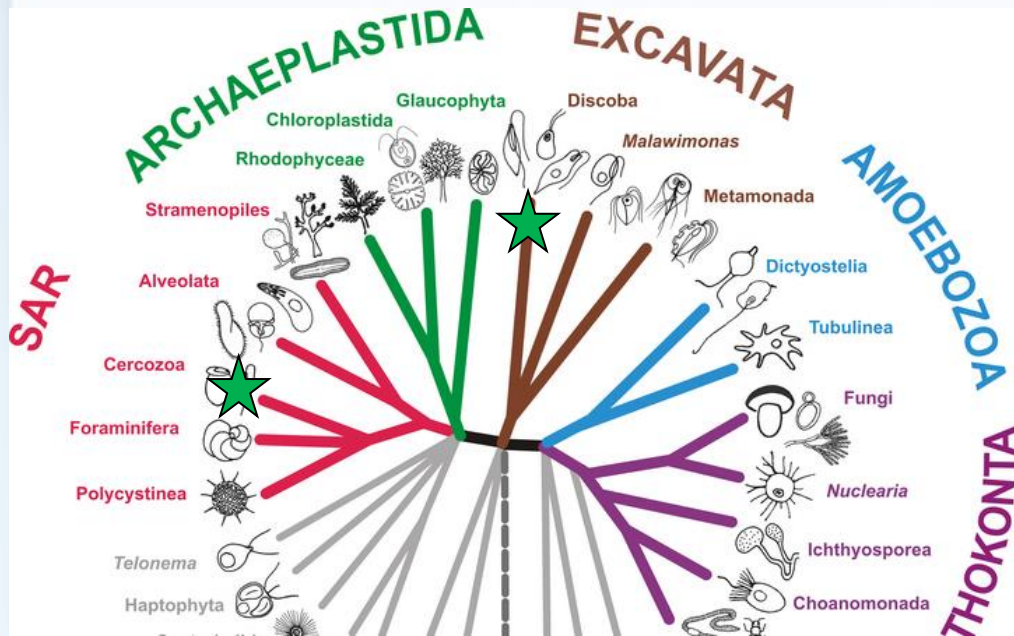
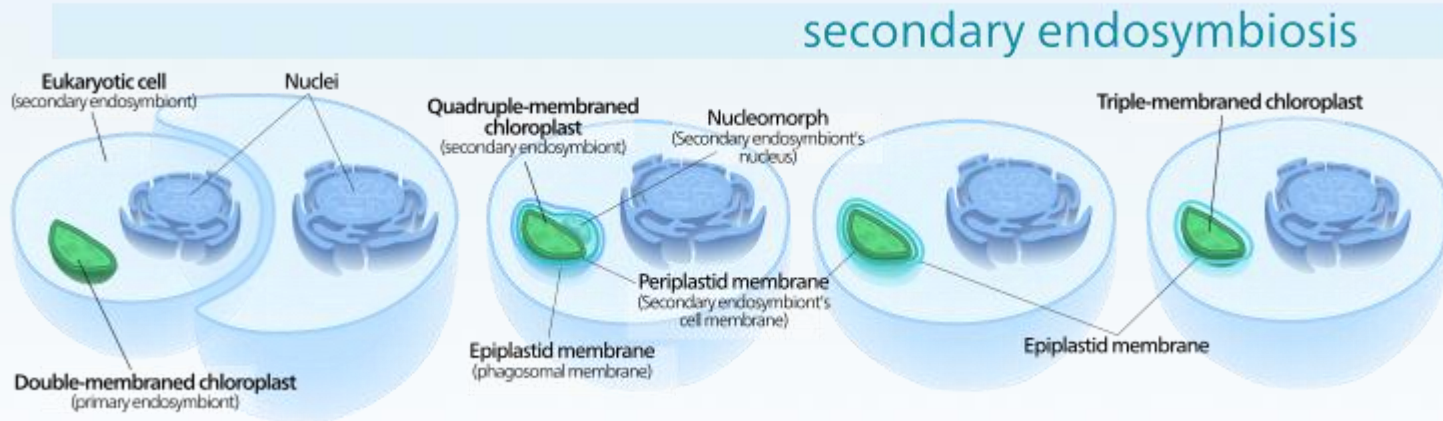

- Chlorofyty vyhnány z moří do sladkých vod
- Streptofyty vyhnány ze sladkých vod na souš či do rašeliníšť

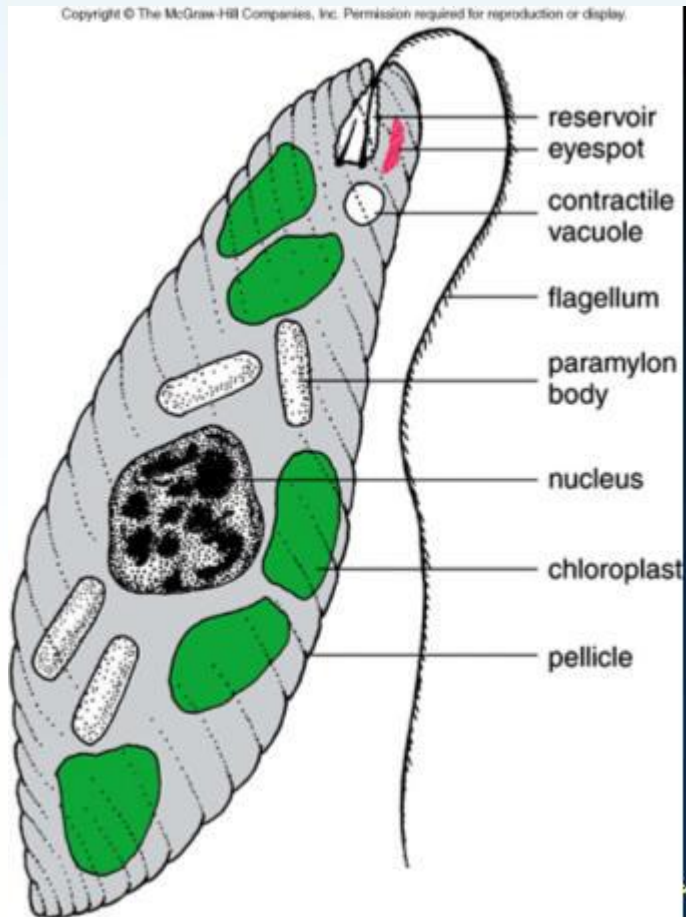
Sekundární endosymbióza II.

- pohlcení zelené řasy Eukaryotem (100 mil.)
- plastid má čtyři či tři obalné membrány

krásnoočka (Euglenophyta)

- proměnlivý tvar buněk (pelikulární pásy)
- extraplastidiální stigma, paramylon

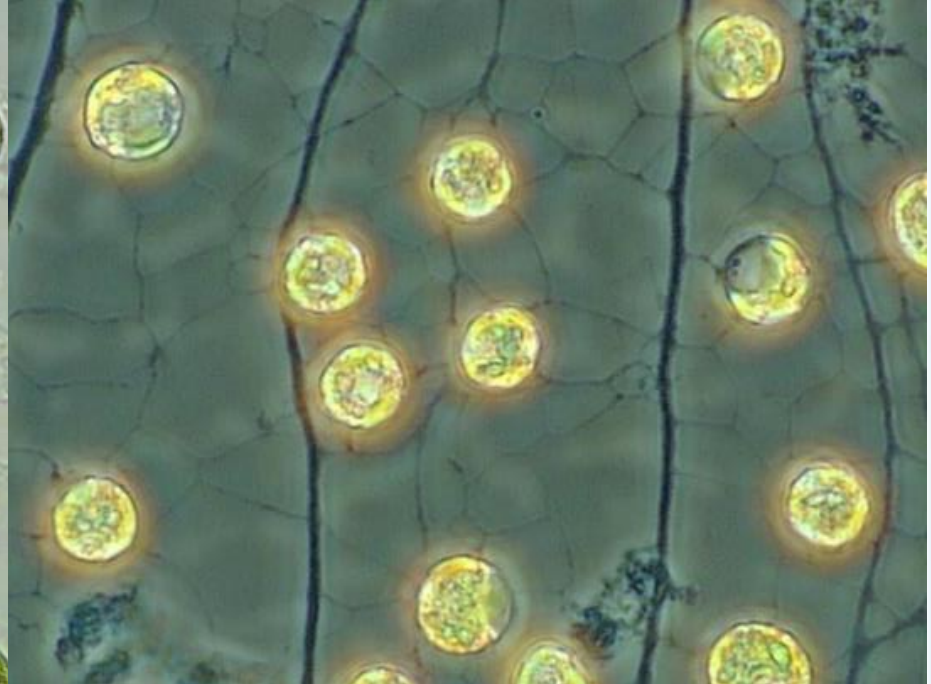
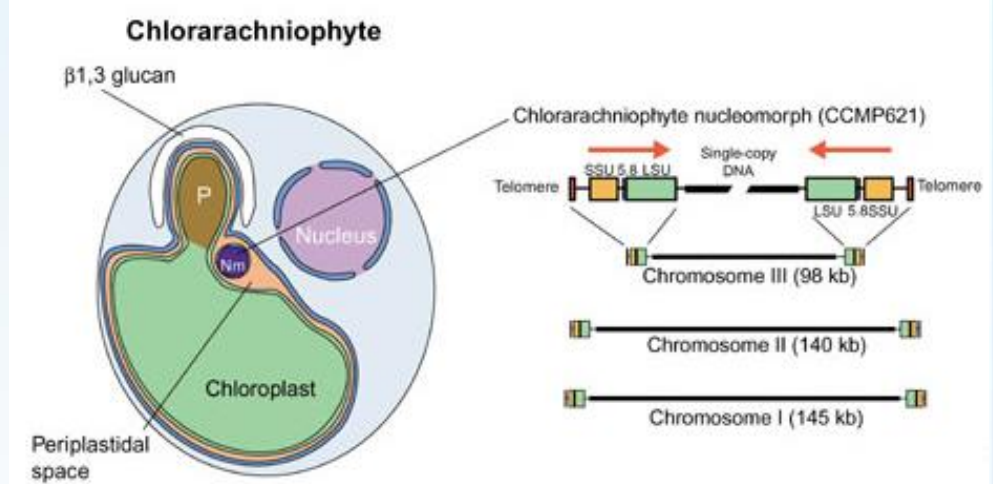
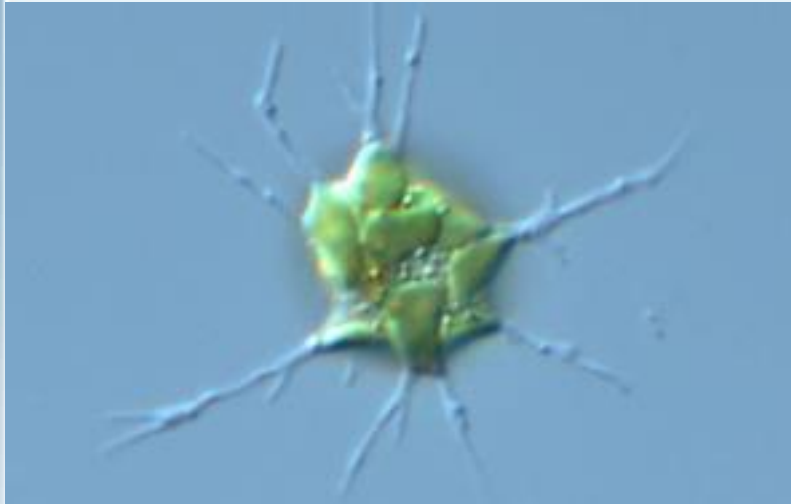
krásnoočka (Euglenophyta)

- často tolerují znečištěné vodní prostředí
 - čištění odpadních vod

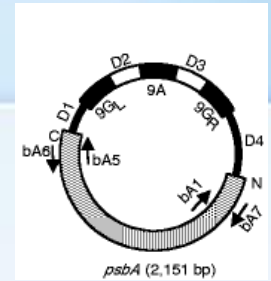
Chlorarachniophyta

- měňavkovité organismy, nukleomorf (pouze 300 genů)

Terciární endosymbiózy

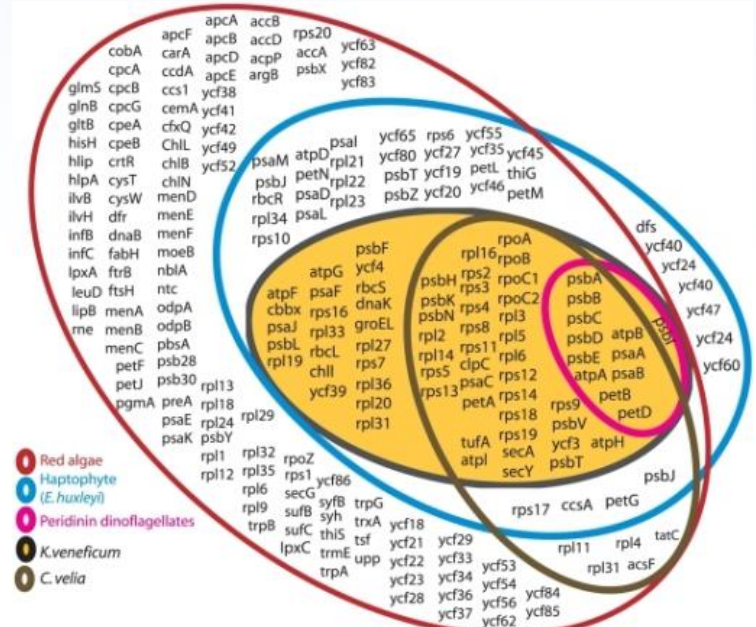
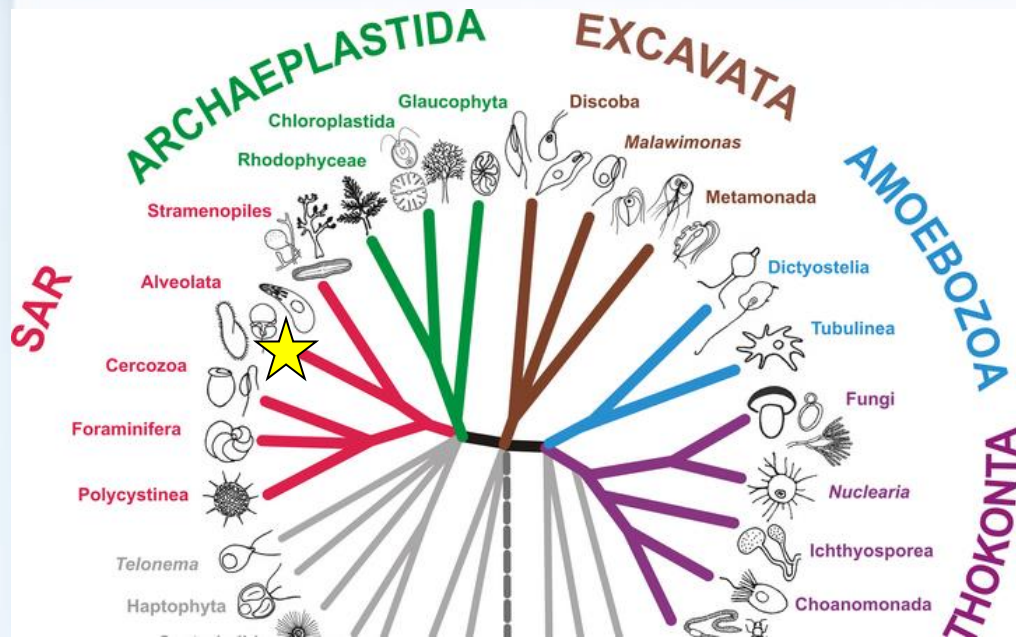
- pouze u obrněnek
 - evolučně nejdokonalejší otrokáři plastidů
 - v plastidovém genomu pouze 14 genů (minikroužky)

A dinoflagellate ingests a eukaryotic protist having a secondary plastid.

The endosymbiont's plastid is retained by the host as a tertiary plastid having multiple membranes.

Terciární endosymbiózy

- 7 nezávislých endosymbiotických událostí

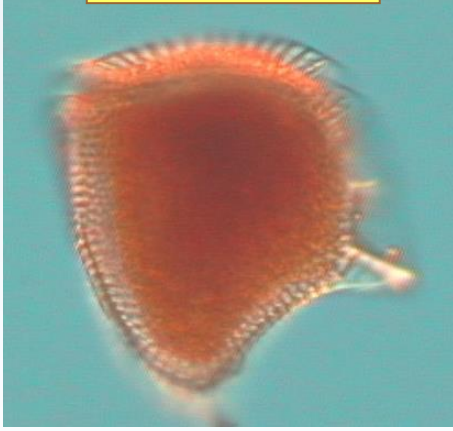
Dinophysiales I

Cryptophyta

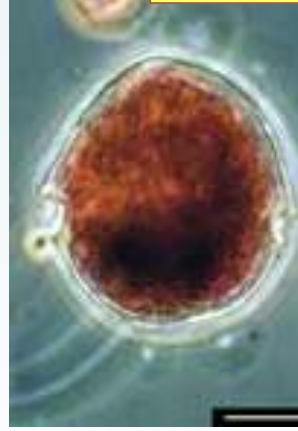
Dinophysiales II

Haptophyta

Kryptoperidinium

Stramenopiles

Karenia

Haptophyta

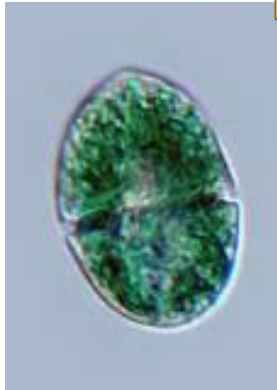
Lepidodinium

Chlorophyta

Gymnodinium aeruginosum

Cryptophyta

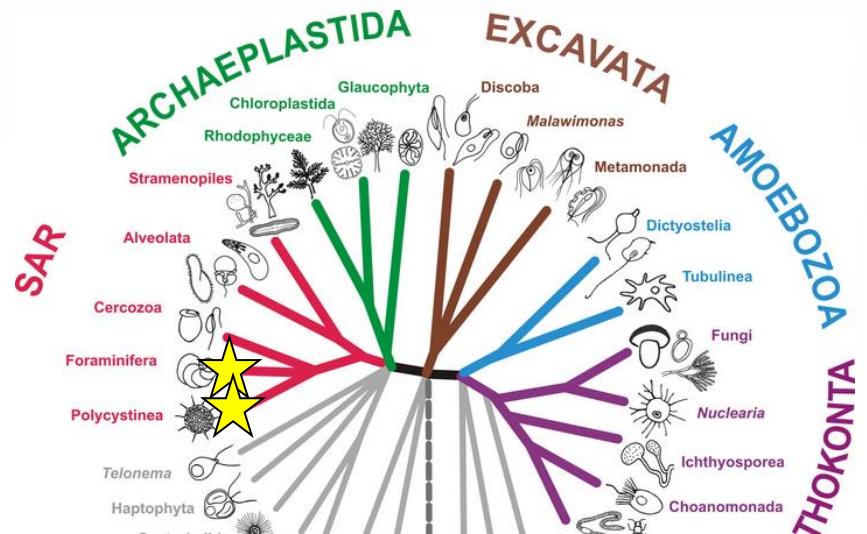
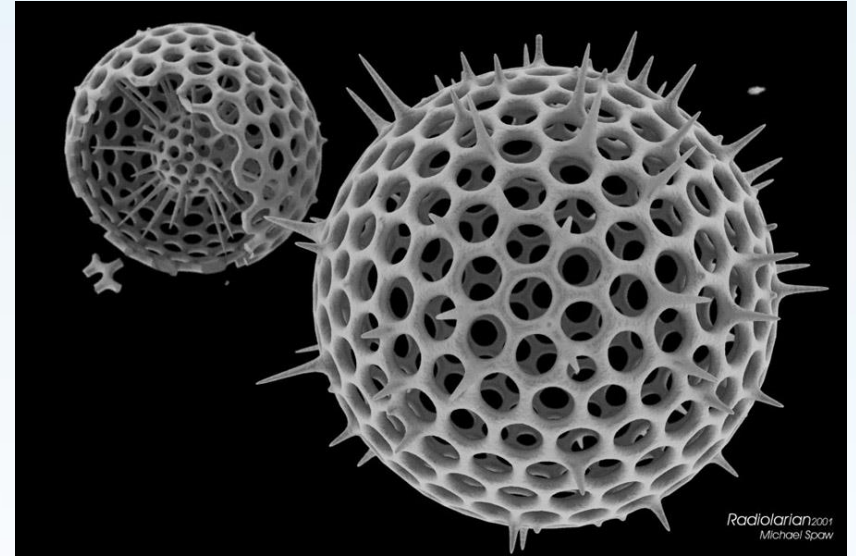
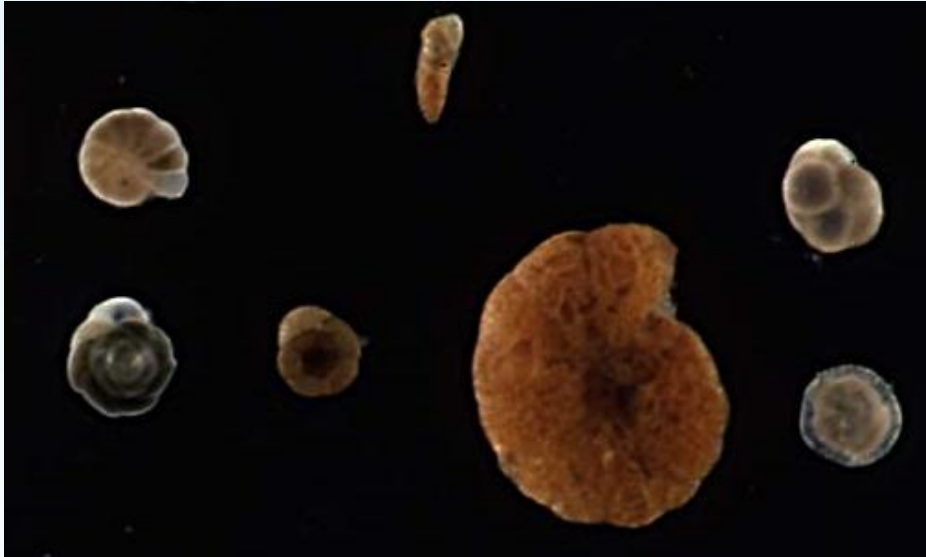
Podolampas

Stramenopiles

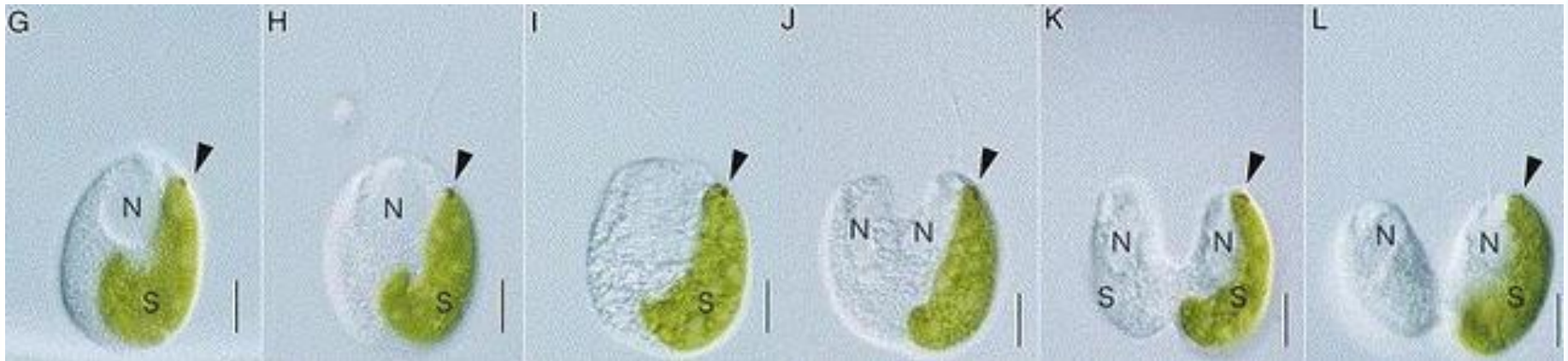
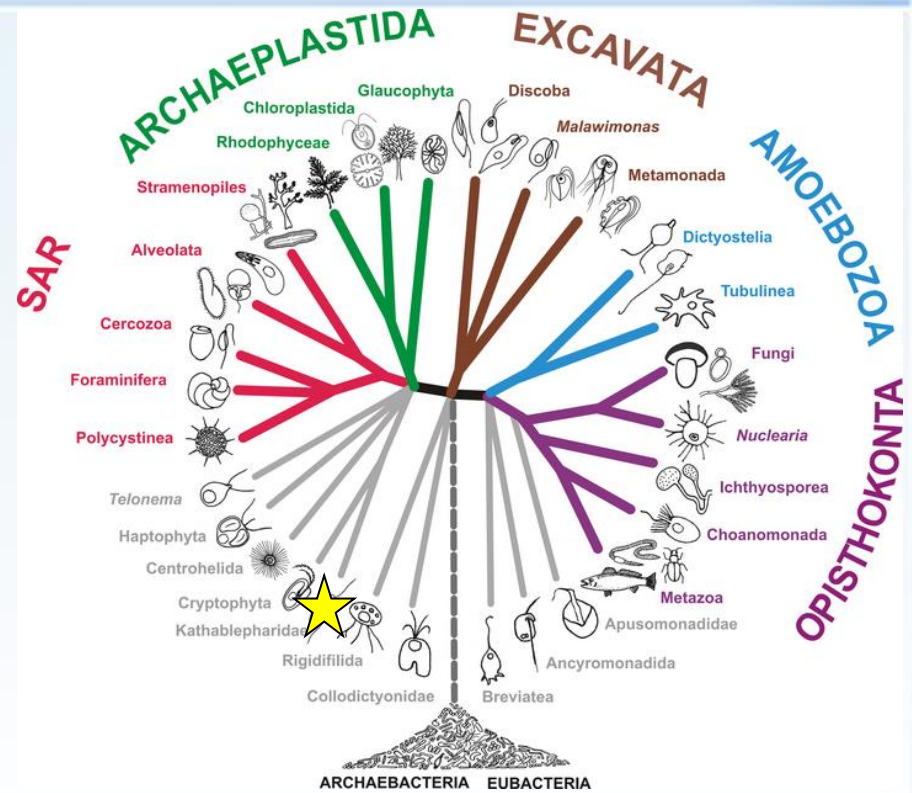
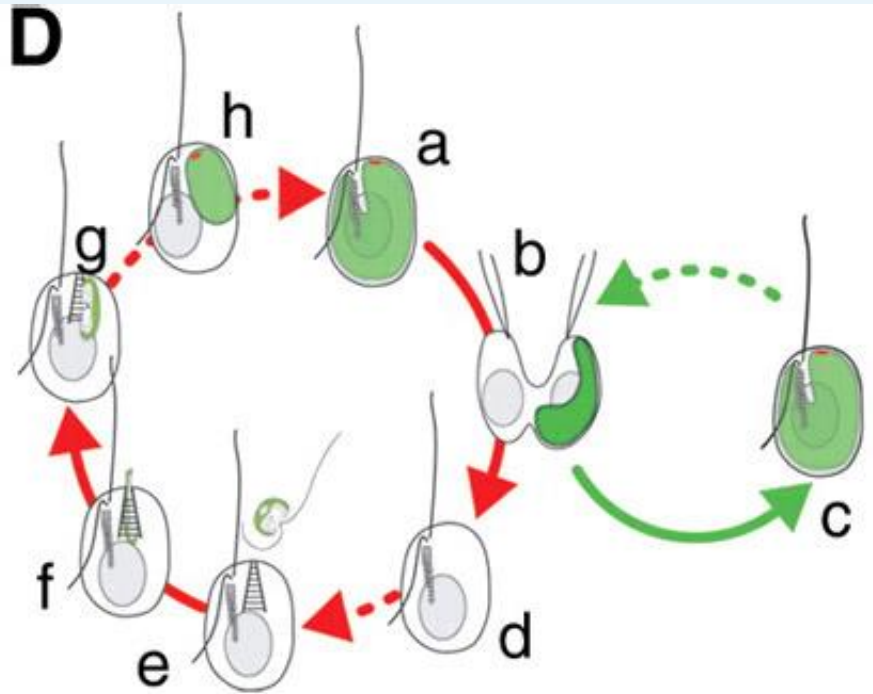
symbiotické obrněnky

- dírkonožci, mřížovci

nedokončené endosymbiózy

- *Hatena arenicola*

kleptoplastidy

- *Elysia viridis*

Codium fragile

Děkuji za pozornost

